

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ในหมู่บ้านของจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อทราบถึงความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งมีประสบการณ์ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกที่แตกต่างกัน ตลอดจนปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม ชนบประเพณีและวัฒนธรรม และบทบาทขององค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่นที่รับผิดชอบ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความคิดเห็นและการปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกของประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนงาน ซึ่งใช้สนับสนุนการดูแลตนเองด้านการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่น คณะผู้วิจัยดำเนินงานศึกษาในหมู่บ้าน 3 แห่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น คือ บ้านรินม่วง หมู่ที่ 3 และบ้านหนองไผ่ ตำบลศิลา และบ้านเหล่านกขุม ตำบลดอนหัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว ภรรยา ผู้ดูแลเด็ก ซึ่งสามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความจริงมากที่สุด จำนวน 114 91 และ 111 คราวเรือน ใน 3 หมู่บ้านตามลำดับ ข้อมูลที่รวบรวมได้ แบ่งเป็น 2 พวกคือ ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติของประชาชนในการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออก ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าอัตราส่วนร้อยละ และหาความแตกต่างของความคิดเห็นต่อการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกใน 3 หมู่บ้าน โดยวิธี ANOVA และข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม ชนบประเพณี บทบาทขององค์กร และหน่วยงานที่รับผิดชอบท้องถิ่น ที่คาดว่าจะมีผลต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในท้องถิ่น

ผลการวิจัยที่จะนำเสนอในบทนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ผลการศึกษาความรู้ ความคิดเห็นและการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกัน และควบคุมไข้เลือดออกของประชาชนในบ้านรินม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกขุม

2. ผลการศึกษาปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม ชนบประเพณีในชุมชน และบทบาทขององค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่นที่รับผิดชอบต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

ความรู้ ความคิดเห็นและการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออก

1. ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกในแง่มุมต่าง ๆ

จากการศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ในด้านความรู้เกี่ยวกับโรค การติดต่อของโรค การป้องกันและควบคุมโรค ในบ้านรึนม่วง บ้านหนองไฟ และบ้านเหล่านกขุม โดยการสัมภาษณ์จากครัวเรือนจำนวน 114 91 และ 111 ครัวเรือนตามลำดับ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับวัยของผู้ป่วยไข้เลือดออกที่มักพบ อาการสำคัญที่มักพบและการดูแลผู้ป่วย

ความรู้	หมู่บ้าน					
	บ้านรึนม่วง		บ้านหนองไฟ		บ้านเหล่านกขุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
(114 ครัวเรือน)			(91 ครัวเรือน)		(111 ครัวเรือน)	

1. วัยที่มักพบของผู้ป่วย

ไข้เลือดออก

- ไม่ทราบ	4	3.51	2	2.20	1	0.91
- ทราบ	110	96.49	89	97.80	110	99.09
. เด็ก	108	98.18	83	93.26	104	94.54
. ผู้ใหญ่	1	0.91	0	0.00	2	1.82

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับภัยของพายุที่มักพบบริเวณใช้เลือกออก อาการสำคัญที่มักพบ และการดูแลพายุ (ต่อ)

ความรู้	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกขมิ้น (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เด็กและผู้ใหญ่	1	0.91	6	6.74	4	3.64
2. อาการสำคัญที่มักพบในพายุใช้เลือกออก						
- ไม่ทราบ	0	0.00	0	0.00	0	0.00
- ทราบ	114	100.00	91	100.00	111	100.00
. ทราบ 1 อาการ	24	21.05	15	16.48	16	14.41
. ทราบมากกว่า 1	90	78.95	76	83.52	95	85.58
อาการ						
3. การดูแลพายุใช้เลือกออก						
- ไม่ทราบ	10	8.77	5	5.49	2	1.80
- ทราบ	104	91.23	86	94.51	109	98.20
. ทราบ 1 วิธี	65	62.50	51	59.30	81	74.31
. ทราบมากกว่า 1 วิธี	39	37.50	40	40.60	28	25.69

จากตารางที่ 1 ครั้วเรือนที่สำรวจได้ในบ้านรินม่วง บ้านหนองไฟ และบ้านเหล่านกขุม มีความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ในเรื่องวัยของผู้ป่วยที่มักพบว่าป่วยเป็นไข้เลือดออก อาการสำคัญ และการดูแลผู้ป่วย ดังนี้

ครั้วเรือนที่ตอบว่าทราบวัยที่มักพบว่าป่วยเป็นไข้เลือดออก มีร้อยละ 96.49 (110 ครั้วเรือน) 97.80 (89 ครั้วเรือน) และ 99.09 (100 ครั้วเรือน) ตามลำดับ และในจำนวนเหล่านี้มีครั้วเรือนส่วนใหญ่ในทั้ง 3 หมู่บ้านตอบว่าผู้ป่วยที่มักพบเป็นวัยเด็กร้อยละ 98.18 (108 ครั้วเรือน) 93.26 (83 ครั้วเรือน) และ 94.54 (104 ครั้วเรือน) ตามลำดับ ในขณะที่มีครั้วเรือน 6 ครั้วเรือนจาก 110 ครั้วเรือนในบ้านเหล่านกขุม และ 6 ครั้วเรือนใน 89 ครั้วเรือนของบ้านหนองไฟที่เข้าใจว่าเป็นวัยอื่น

ครั้วเรือนทั้งหมดใน 3 หมู่บ้าน ทราบอาการสำคัญที่มักพบได้บ่อย โดยทราบมากกว่า 1 อาการ ร้อยละ 78.95 (90 ครั้วเรือน) 83.52 (76 ครั้วเรือน) และ 85.58 (95 ครั้วเรือน) ตามลำดับ อาการที่ทราบส่วนใหญ่ คือ อาการไข้สูง ชีมี มีจุดแดง ๆ ใต้ผิวหนังหลังไข้ลด

ครั้วเรือนที่ตอบว่าทราบวิธีการดูแลผู้ป่วยไข้เลือดออก มีร้อยละ 91.23 (104 ครั้วเรือน) 94.51 (86 ครั้วเรือน) และ 98.20 (109 ครั้วเรือน) ตามลำดับ และในจำนวนเหล่านี้ ตอบวิธีการดูแลผู้ป่วยได้มากกว่า 1 วิธี ร้อยละ 37.50 (39 ครั้วเรือน) 40.60 (40 ครั้วเรือน) และ 25.69 (28 ครั้วเรือน) ตามลำดับ ที่เหลือซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของทั้ง 3 หมู่บ้าน ตอบได้ 1 วิธี และวิธีการดูแลผู้ป่วยที่ครั้วเรือนตอบคือพาไปพบแพทย์ รองลงมาคือเช็ดตัวลดไข้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ค้น 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม ความรู้เกี่ยวกับฤดูกาลการระบาด การติดต่อของโรค และลักษณะนิสัยของยุง พาหะ

ความรู้	หมู่บ้าน					
	บ้านรินน่าง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกขุม (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ฤดูกาลการระบาด						
- ไม่ทราบ	1	0.88	5	5.50	4	3.60
- ทราบ	113	99.12	86	94.50	107	96.40
. ฤดูฝน	92	81.41	70	81.39	94	87.85
. ฤดูร้อน	11	9.73	8	9.30	6	5.61
. ฤดูหนาว	2	1.77	5	5.81	5	4.67
. พบได้ตลอดปี	8	7.09	3	3.5	2	1.87
2. พาหะของโรค						
- ไม่ทราบ	18	15.79	25	27.47	11	9.91
- ทราบ	96	84.21	66	72.53	100	90.09
. ยุงลาย	92	95.83	66	100.00	100	100.00
. ยุงก้นปล่อง	3	3.12	0	0.00	0	0.00
. ยุงบ้านหรือยุงรำคาญ	1	10.50	0	0.00	0	0.00
3. เวลาออกหากินของยุง						
พาหะ						
- ไม่ทราบ	18	15.79	25	27.47	11	9.91
- ทราบ	96	84.21	66	72.53	100	90.09

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ 3 หมู่บ้าน จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับฤดูกาลการระบาด การติดต่อของโรค และลักษณะนิสัยของุงพาหะ (ต่อ)

ความรู้	หมู่บ้าน					
	บ้านโนนม่วง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกชุม (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
. กลางวัน	76	79.17	57	86.36	99	99.00
. กลางคืน	15	15.62	3	4.54	0	0.00
. ตอนเย็น	5	5.21	6	9.10	1	1.00
4. แหล่งน้ำที่ยุงพาหะ ชอบวางไข่						
- ไม้ทรายเป็น	57	50.00	39	42.86	44	39.64
- ทรายเป็น	57	50.00	52	57.14	67	60.36
. น้ำสะอาด,นิ่ง	54	94.74	51	98.08	61	91.04
. น้ำสกปรก	3	5.26	1	1.92	6	8.96
5. ภาชนะที่ยุงพาหะชอบ วางไข่						
- ไม้ทรายเป็น	24	21.05	28	30.77	12	10.81
- ทรายเป็น	90	78.95	63	69.23	99	89.19
. ภาชนะ 1 อย่าง	26	28.89	11	17.46	35	35.35
. ภาชนะมากกว่า 1 อย่าง	64	71.11	52	82.54	64	64.65

จากตารางที่ 2 คร้วเรือนอินบ้านรินน่ม่วง บ้านหนองไฟ และบ้านเหล่านกซุ่ม มีความรู้เกี่ยวกับใช้เลือดออก ฝนเรื่องฤดูกาลระบาศ การติดต่อของโรค และลักษณะนิสัยของยุงพาหะ ดังนี้

คร้วเรือนที่ตอบว่าทราบฤดูกาลระบาศของโรค มีร้อยละ 99.12 (113 คร้วเรือน) 94.50 (86 คร้วเรือน) และ 96.40 (107 คร้วเรือน) ตามลำดับ ฝนจำนวนที่ตอบว่าทราบเหล่านี้ส่วนใหญ่ตอบถูกต้องว่าเป็นฤดูฝน มากกว่าร้อยละ 81.00 และมีบางคร้วเรือนทั้งหมด 3 หมู่บ้านที่เข้าใจว่าโรคใช้เลือดออกระบาศในฤดูอื่น ๆ

คร้วเรือนที่ตอบว่าทราบสัตว์พาหะของโรคใช้เลือดออก มีร้อยละ 84.21 (96 คร้วเรือน) 72.53 (66 คร้วเรือน) และ 90.09 (100 คร้วเรือน) ตามลำดับ และฝนจำนวนที่ตอบว่าทราบของบ้านหนองไฟ และบ้านเหล่านกซุ่ม ตอบชนิดของยุงพาหะได้ถูกต้องทุกคร้วเรือน ฝนขณะที่บ้านรินน่ม่วงมีบางคร้วเรือนเข้าใจว่ายุงพาหะคือยุงก้นปล่อง และยุงบ้าน

คร้วเรือนที่ตอบว่าทราบเวลาออกหากินของยุงพาหะ มีร้อยละ 84.21 (96 คร้วเรือน) 72.53 (66 คร้วเรือน) และ 90.09 (100 คร้วเรือน) ตามลำดับ และฝนจำนวนที่ตอบว่าทราบ มีร้อยละ 79.17 (76 คร้วเรือน) 86.36 (99 คร้วเรือน) และ 99.00 (99 คร้วเรือน) ฝน 3 หมู่บ้านตามลำดับ ตอบถูกต้องว่าเป็นเวลากลางวัน ฝนทั้งหมด 3 หมู่บ้านมีบางคร้วเรือนที่เข้าใจผิดว่าเป็นเวลาอื่น ฤดูพบอินบ้านรินน่ม่วงร้อยละ 20.83 (20 คร้วเรือน) และบ้านหนองไฟ ร้อยละ 13.64 (9 คร้วเรือน)

คร้วเรือนที่ตอบว่าทราบแหล่งน้ำที่ยุงพาหะชอบวางไข่ มีร้อยละ 50.00 (57 คร้วเรือน) 57.14 (52 คร้วเรือน) และ 60.36 (67 คร้วเรือน) ตามลำดับ ฝนจำนวนที่ทราบเหล่านี้ ส่วนใหญ่คือมากกว่าร้อยละ 90.00 ตอบถูกต้องว่าเป็นน้ำสะอาด, นิ่ง แต่มีบางคร้วเรือนยังคงเข้าใจว่าแหล่งน้ำที่ยุงชอบวางไข่เป็นน้ำสกปรกโดยพบทั้ง 3 หมู่บ้าน

คร้วเรือนที่ตอบว่าทราบภาชนะที่ยุงชอบวางไข่ มีร้อยละ 78.95 (90 คร้วเรือน) 69.23 (63 คร้วเรือน) และ 89.19 (99 คร้วเรือน) ตามลำดับ ฝนจำนวนที่ทราบเหล่านี้ บอกภาชนะหรือแหล่งน้ำที่ยุงชอบวางไข่ได้มากกว่า 1 อย่างถึงร้อยละ 71.11 (64 คร้วเรือน) ร้อยละ 82.54 (52 คร้วเรือน) และ 64.65 (64 คร้วเรือน) ตาม

ลำดับ ภาชนะหรือแหล่งน้ำที่บอกส่วนใหญ่คือ ร่องน้ำตม น้ำใช้ ที่ขังน้ำในห้องน้ำ เศษ
กระเบื้อง กะลา ไห และคาคบไม้ที่มีน้ำขัง

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม
ความรู้เกี่ยวกับวิธีการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก

ความรู้	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง		บ้านหนองไผ่		บ้านเหล่านกขุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. วิธีการควบคุมจำนวน						
ลูกน้ำยุงลาย						
- ไม่ทราบ	36	31.58	27	29.67	14	12.61
- ทราบ	78	68.42	64	70.33	97	87.39
. 1 วิธี	26	33.33	16	25.00	27	27.84
. มากกว่า 1 วิธี	52	66.67	48	75.00	70	72.16
2. การป้องกันไม่ให้เป็น						
ไข้เลือดออก						
- ไม่ทราบ	31	27.19	28	30.77	17	15.32
- ทราบ	83	72.81	63	69.23	94	84.68
. 1 วิธี	37	44.58	25	39.68	46	48.94
. มากกว่า 1 วิธี	46	55.42	38	60.32	48	51.06

จากตารางที่ 3 พบว่าครัวเรือนใน 3 หมู่บ้าน ทราบวิธีการควบคุมจำนวนลูกน้ำยุงลาย ร้อยละ 68.42 (78 ครัวเรือน) 70.33 (64 ครัวเรือน) และ 87.39 (97 ครัวเรือน) ในบ้านรินน่ม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกชุมตามลำดับ วิธีที่ทราบส่วนใหญ่จะเป็นมากกว่า 1 วิธีในทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยพบว่ามีร้อยละ 66.67 (52 ครัวเรือน) 75.00 (48 ครัวเรือน) และ 72.16 (70 ครัวเรือน) วิธีการที่ทราบส่วนใหญ่คือ การใส่ทรายอะเบทลงในภาชนะเก็บน้ำ ปิดร่องน้ำตื้น น้ำใช้ และคว่ำหรือฟ้งภาชนะที่ไม่ได้ใช้แล้ว

ครัวเรือนส่วนใหญ่ในทั้ง 3 หมู่บ้าน คือ ร้อยละ 72.81 (83 ครัวเรือน) 69.23 (63 ครัวเรือน) และ 84.68 (94 ครัวเรือน) ทราบวิธีการป้องกันไม่ให้บุตรหลานป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก และในจำนวนครัวเรือนที่ทราบนี้ประมาณกึ่งหนึ่งทราบมากกว่า 1 วิธี คือ ร้อยละ 55.42 (46 ครัวเรือน) 60.32 (38 ครัวเรือน) และ 51.06 (48 ครัวเรือน) ในบ้านรินน่ม่วง บ้านหนองไผ่และบ้านเหล่านกชุมตามลำดับ วิธีการที่ทราบส่วนใหญ่คือกางมุ้งให้เด็กนอนในเวลากลางวัน และระวังไม่ให้ยุงกัด

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก การป้องกันและควบคุมโรค

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก การป้องกันและควบคุมโรค วิทยุชุมชนแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของประชาชนจำนวน 114 91 และ 111 ครัวเรือน ในบ้านรินน่ม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกชุม ใน 6 ประเด็น คือ การป้องกันโรคโดยทั่วไป การใส่ทรายอะเบท การควบคุมจำนวนลูกน้ำยุงลายวิทยุชุมชนลาก็ดี หรือปลาหางนกยูง ความรุนแรงของโรคไข้เลือดออก ค่านิยมของสังคม และบุคคลที่ควรรับผิดชอบควบคุมลูกน้ำยุงลายในครัวเรือน ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของครัวเรือนที่สามารถได้เงิน 3 หมู่บ้าน จำแนกตามความคิดเห็นต่อวิชาชีพเลือดออก

ทัศนคติ	หมู่บ้าน								
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)			บ้านหนองไฟ (91 ครัวเรือน)			บ้านเหล่านกชุม (111 ครัวเรือน)		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
1. การป้องกันโรคภัย									
ทั่วไป									
1.1 วิธีการป้องกันไม่ให้เกิดโรคภัย เป็นวิชาชีพเลือดออกที่ดีที่สุดคือไม่ทำกิจกรรม เสี่ยง	94.70	4.40	0.90	95.60	4.00	0.00	98.20	1.80	0.00
1.2 กำจัดลูกน้ำยุงลายได้ จะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดโรคภัย ในหมู่บ้าน	97.40	0.90	1.80	94.50	4.40	1.10	96.40	2.70	0.90
1.3 ถ้าควบคุมจำนวนลูก น้ำยุงลายกันทั้งหมู่บ้านจะ ช่วยป้องกันการระบาดของ โรคได้	98.20	0.90	0.90	93.40	4.40	2.20	100.00	0.00	0.00
1.4 น้ำขังอยู่ในกะลาหรือ ภาชนะที่น้ำขังแล้ว มี ปริมาณน้อย จึงไม่จำเป็นต้อง ทำลาย	40.40	0.90	58.80	29.70	1.10	69.20	32.40	0.90	66.70

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ ๓ หมู่บ้าน จำแนกตามความคิดเห็นต่อไร่ใช้เลือดออก (ต่อ)

ทัศนคติ	หมู่บ้าน								
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)			บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)			บ้านเหล่านกชุม (111 ครัวเรือน)		
	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1.5 การควบคุมลูกน้ำยุง ลายโดยการทำลายที่วาง ไข่หรือป้องกันไม่ให้ยุงวาง ไข่ เป็นวิธีการที่ยั่งยืน และเสียเวลา	40.40	0.90	58.80	38.50	2.20	59.30	41.40	0.00	58.60
2. การใช้ทรายอะเบท									
2.1 ทรายอะเบทสามารถ ฆ่าลูกน้ำยุงได้ผลดี	71.90	21.10	7.00	62.60	35.20	2.20	88.30	9.00	2.70
2.2 ทรายอะเบททำให้น้ำ มีกลิ่นและรสชาติไม่ดี	36.80	21.90	41.20	24.20	37.40	38.50	55.90	9.0	35.10
2.3 ทรายอะเบทอาจมี อันตรายต่อคน	14.90	34.20	50.90	14.30	49.50	36.30	21.60	10.80	67.60
2.4 ท่านพอใจที่จะใช้ ทรายอะเบทอย่างเดี่ยว มากกว่าที่จะใช้ทราย อะเบตร่วมกับวิธีอื่น ๆ	45.60	12.30	42.10	24.10	30.80	45.10	43.20	13.50	43.20

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตามความคิดเห็นต่อโรคไข้เลือดออก (ต่อ)

ทัศนคติ	บ้านรัตนม่วง (114 ครัวเรือน)			บ้านหนองไฟ (91 ครัวเรือน)			บ้านเหล่านกชุม (111 ครัวเรือน)		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
2.5 เจ้าหน้าที่สาธารณสุข แจกทรายอะเบทให้ ตลอดปี	92.10	0.90	7.00	96.70	0.00	3.30	95.50	0.90	3.60
3. การควบคุมจำนวนลูก น่ายุงลายที่อาศัยใช้ปลากัดหรือ ปลาหางนกยูง									
3.1 ปลากัดหรือปลาหาง นกยูงสามารถช่วยกำจัดลูก น่ายุงลายได้	93.00	3.50	3.50	90.10	6.60	3.30	93.70	1.80	4.50
3.2 ปลากัดหรือปลาหาง นกยูง ทำหน้าที่ดีมี น้ำขี้ มีกลิ่น	64.0	7.00	28.90	58.20	7.70	34.10	59.50	3.10	32.40
4. ความรุนแรงของโรค ไข้เลือดออก									
4.1 ไข้เลือดออกเป็นโรค อันตราย ถ้าผู้ป่วยได้รับ การรักษาไม่ทันอาจตายได้	96.50	0.90	2.60	100.00	0.00	0.00	100.00	0.00	0.00
4.2 ไข้เลือดออกเป็นโรค ที่ไม่น่ากลัว เพราะการ แพทย์เจริญก้าวหน้ามาก	57.90	1.80	40.40	51.60	4.40	44.00	59.50	4.50	36.00

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ ๑๓ หมู่บ้าน จำแนกตามความคิดเห็นต่อโรคไข้เลือดออก (ต่อ)

ทัศนคติ	หมู่บ้าน									
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)			บ้านหนองไฟ (91 ครัวเรือน)			บ้านเหล่านกขุม (111 ครัวเรือน)			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
4.3 ถูกยุ้งลายกัดไม้ก็ครั้ง ก็ไม้เป็นไร เพราะไข้ เลือดออกเป็นโรคที่ติดต่อ กันได้ง่าย	43.90	10.50	45.60	48.40	7.70	44.00	42.30	3.60	54.10	
4.4 ไข้เลือดออกเป็นโรค ที่ติดต่อกันได้ง่าย	79.80	4.40	15.80	69.20	5.50	25.30	90.10	2.70	7.20	
4.5 ไข้เลือดออกเป็นโรค ที่สำคัญ เพราะเสียค่า ใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล น้อย	30.70	0.00	69.30	18.70	1.10	80.20	34.20	3.60	62.20	
5. คำนิยมของสังคม										
5.1 ผู้ใหญ่บ้านคารบั้งคั้บ ให้ชาวบ้านควบคุมลูกน้ำ ยุ้งลายทุกหลังคาเรือน	96.50	0.30	2.80	95.60	1.10	3.30	96.40	0.00	3.60	
5.2 คารบั้งคั้บหมายบั้งคั้บ ให้ทุกบ้านกำจัดลูกน้ำยุ้ง ลายและหากตรวจพบลูกน้ำ ยุ้งลายในบ้านใด ให้ปรับ เงิน	47.40	4.40	48.20	52.70	4.40	42.90	57.70	7.20	35.10	

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ ๑๓ หมู่บ้าน จำแนกตามความคิดเห็นต่อวีรค่าใช้จ่ายเลือดออก (ต่อ)

ทัศนคติ	หมู่บ้าน								
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไฟ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกชุม (111 ครัวเรือน)				
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
5.3 ท่านจะรู้สึกไม่พอใจ เมื่อมีคนมาชักชวนให้ท่าน ทำลายลูกน้ำอย่างเคร่ง ครัด	30.70	0.00	69.30	36.30	1.10	62.60	27.00	2.70	70.30
6. บุคคลที่ควรรับผิดชอบ									
ความคืบหน้าของรายงาน									
ครัวเรือน									
6.1 บุตรหลานที่อยู่อาศัย เรือน ควรเป็นผู้รับผิดชอบ สำรวจลูกน้ำขุ่นลาย	85.10	0.90	14.00	80.80	0.00	13.20	95.50	0.00	4.50
6.2 ผู้ใหญ่มีหน้าที่ทำมาหา กิน ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ สำรวจลูกน้ำขุ่นลาย	20.20	0.00	79.80	8.80	0.00	91.20	18.00	0.00	82.00

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อใช้เลือดออกใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตามความคิดเห็นด้านต่าง ๆ 6 ด้าน

ความคิดเห็น	หมู่บ้าน						F-test
	บ้านรินม่วง		บ้านหนองไฟ		บ้านเหล่านกขุ่ม		
	(114 ครั้วเรือน)		(91 ครั้วเรือน)		(111 ครั้วเรือน)		
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	
1. การป้องกันโรคทั่วไป	11.711	1.103	11.549	0.934	11.694	0.784	0.843
2. การใช้ทรายอะเบท	10.149	1.465	11.516	1.917	10.649	1.418	6.159*
3. การควบคุมจำนวนลูกน้ำ ยุงลายโดยวิธีปล่อยและ ปลาหางนกยูง	4.675	0.710	4.604	0.758	4.649	0.759	0.234
4. ความรุนแรงของโรคไข้ เลือดออก	10.149	1.465	9.890	1.178	10.423	1.424	3.792*
5. ค่านิยมของสังคม	4.930	1.045	5.022	1.125	5.153	1.011	1.264
6. บุคคลที่ควรรับผิดชอบ ควบคุมลูกน้ำยุงลาย	3.912	0.793	3.824	0.739	4.090	0.596	3.712*

หมายเหตุ * p-value ต่ำกว่า 0.05

จากตารางที่ 4 แสดงความคิดเห็นของครั้วเรือนต่อโรคไข้เลือดออกจาก 3 หมู่บ้านได้แก่ บ้านรินม่วง (114 ครั้วเรือน) บ้านหนองไฟ (91 ครั้วเรือน) และบ้านเหล่านกขุ่ม (111 ครั้วเรือน) ทั้งนี้ได้สัมภาษณ์ความคิดเห็นต่อโรคไข้เลือดออกในประเด็นต่อไปนี้คือ

1. ความคิดเห็นเรื่องการป้องกันโรคภัยทั่วไป

1.1 วิธีการป้องกันไม่ให้เป็นโรคไข้เลือดออกที่ดีที่สุด คือไม่ให้ถูกยุงลายกัด มีครัวเรือนจากบ้านนินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่า เห็นด้วยกับวิธีการนี้ คิดเป็นร้อยละ 94.70 95.60 และ 98.20 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับวิธีการนี้ คิดเป็นร้อยละ 4.40 4.00 และ 1.80 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้ คิดเป็นร้อยละ 0.90 0.00 และ 0.99 ตามลำดับ

1.2 การกำจัดลูกน้ำยุงลายได้ จะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดโรคในหมู่บ้าน มีครัวเรือนจากบ้านนินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่า เห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 97.40 94.50 และ 96.40 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 0.90 4.40 และ 2.70 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้ คิดเป็นร้อยละ 1.80 1.10 และ 0.90 ตามลำดับ

1.3 การสามารถควบคุมจำนวนลูกน้ำยุงลายกันทั้งหมู่บ้านได้ จะช่วยป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกได้ มีครัวเรือนบ้านนินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่า เห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 98.20 93.40 และ 100.00 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่า ไม่แน่ใจกับวิธีการนี้ คิดเป็นร้อยละ 0.90 4.40 และ 0.00 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้ คิดเป็นร้อยละ 0.90 2.20 และ 0.00 ตามลำดับ

1.4 การมีน้ำขังอยู่นกเขาหรือภาชนะที่ไม่จ้ำแล้ว มีปริมาณน้อยจึงไม่จำเป็นต้องทำลาย มีครัวเรือนจากบ้านนินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่าเห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 40.40 29.70 และ 32.40 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 0.90 1.10 0.90 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 58.80 69.20 และ 66.70 ตามลำดับ

1.5 การควบคุมลูกน้ำยุงลายด้วยการทำลายที่วางไข่หรือป้องกันไม่ทำให้ยุงวางไข่เป็นวิธีการที่ยุ่งยากและเสียเวลา มีครัวเรือนจากบ้านนินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุมตอบว่าเห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 40.40 388.50 และ 41.40 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 0.90 2.20 และ 0.00

ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 58.80 59.30 และ 58.60 ตามลำดับ

ทั้งนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันโรคหัวใจของ ครัวเรือนจาก 3 หมู่บ้านดังกล่าว โดยการทดสอบหาค่าเอฟ (F-test) (ตารางที่ 5) ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (F-test = 0.843, p-value = 0.431)

2. การเข้าถึงทรายอะเบท

2.1 ทรายอะเบทสามารถฆ่าลูกน้ำยุงได้ผลดี มีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และเหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 71.90 62.60 และ 88.30 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 21.10 35.20 และ 9.00 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้ คิดเป็นร้อยละ 7.00 2.20 และ 2.70 ตามลำดับ

2.2 ทรายอะเบท ทำให้น้ำมีกลิ่นและรสชาติไม่ดี มีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และเหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 36.80 24.20 และ 55.90 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 21.90 37.40 และ 9.0 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้ คิดเป็นร้อยละ 41.20 38.50 และ 35.10 ตามลำดับ

2.3 ทรายอะเบทอาจมีอันตรายต่อคน มีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และเหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 14.90 14.30 21.60 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 34.20 49.50 และ 10.80 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้คิดเป็นร้อยละ 50.90 36.30 และ 67.60 ตามลำดับ

2.4 ประชากรพอใจที่จะใช้ทรายอะเบทอย่างเดียว มากกว่าที่จะใช้ทรายอะเบทร่วมกับวิธีอื่น ๆ มีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และเหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้ คิดเป็นร้อยละ 45.60 24.10 และ 43.20 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้ คิดเป็นร้อยละ 12.30 30.80 และ 13.50 ตาม

ลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 42.10 45.10 และ 43.20 ตามลำดับ

2.5 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรถายอะเบทาให้ลดปี มีครัวเรือนจาก บ้านรินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 92.10 96.70 และ 95.50 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็น ร้อยละ 0.90 0.00 และ 0.90 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับ ข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 7.00 3.30 และ 3.60 ตามลำดับ

ทั้งนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการฯช้ทรายอะเบทา ของครัวเรือนจาก 3 หมู่บ้านดังกล่าววิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) (ตารางที่ 5) ปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F-test = 6.159, p-value = 0.002)

3. การควบคุมจำนวนลูกน้ำยุงลายชนิดยุงช้ปลากัดหรือปลาหางนกยูง

3.1 ปลากัดหรือปลาหางนกยูงสามารถช่วยกำจัดลูกน้ำยุงลายได้ มีครัวเรือน จากบ้านรินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 93.00 90.10 และ 93.70 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้ คิดเป็นร้อยละ 3.50 6.60 และ 1.80 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็น ด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 3.50 3.30 และ 4.50 ตามลำดับ

3.2 ปลากัด หรือปลาหางนกยูง ทำให้น้ำดื่ม น้ำช้มีกลิ่น มีครัวเรือนจาก บ้านรินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 64.0 58.20 และ 59.50 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็น ร้อยละ 7.00 7.70 และ 8.10 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับ ข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 28.90 34.10 และ 32.40 ตามลำดับ

ทั้งนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการควบคุมจำนวนลูก น้ำยุงลายชนิดยุงช้ปลากัดหรือปลาหางนกยูงของครัวเรือนจาก 3 หมู่บ้านดังกล่าววิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) (ตารางที่ 5) ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ (F-test = 0.33, p-value = 0.431)

4. ความรุนแรงของโรคไข้เลือดออก

4.1 ไข้เลือดออกเป็นโรคอันตราย ถ้าผู้ป่วยได้รับการรักษาไม่ทัน อาจตายได้ มีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และ เหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 96.50 100.00 และ 100.00 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 0.90 0.00 และ 0.00 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้ คิดเป็นร้อยละ 2.60 0.00 และ 0.00 ตามลำดับ

4.2 ไข้เลือดออกเป็นโรคที่ไม่น่ากลัว เพราะการแพทย์เจริญก้าวหน้ามาก มีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และ เหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 57.90 51.60 และ 59.50 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 1.80 4.40 และ 4.50 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 40.40 44.00 และ 36.00 ตามลำดับ

4.3 การที่ถูกยุงลายกัดตามักครั้งก็ไม่เป็นไร เพราะไข้เลือดออกเป็นโรคที่ติดต่อกันได้ง่าย มีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และ เหล่านกขุมตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 43.90 48.40 และ 42.30 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 10.50 7.70 และ 3.60 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 45.60 44.00 และ 54.10 ตามลำดับ

4.4 ไข้เลือดออกเป็นโรคที่ติดต่อกันได้ง่าย มีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และ เหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 79.80 69.20 และ 90.10 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 4.40 5.50 และ 2.70 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 15.80 25.30 และ 7.20 ตามลำดับ

4.5 ไข้เลือดออกเป็นโรคที่ไม่สำคัญ เพราะเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลน้อยมีครัวเรือนจากบ้านรินน่ม่วง หนองไผ่ และ เหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 3.70 18.70 และ 34.20 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 0.00 1.10 และ 3.60 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่

ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 69.30 80.20 และ 62.20 ตามลำดับ

ทั้งนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงของโรคไข้เลือดออก จากครัวเรือนใน 3 หมู่บ้านดังกล่าวโดยการทดสอบหาค่าเอฟ (F-test) (ตารางที่ 5) ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F\text{-test} = 3.792$ $p\text{-value} = 0.024$)

5. ค่านิยมของสังคม

5.1 ผู้ใหญ่บ้านควนบึงค้ำฟ้าผู้ชาวบ้านควบคุมลูกน้ำยุงลายทุกหลังคาเรือน มีครัวเรือนจากบ้านรินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 96.50 95.50 และ 96.40 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 0.90 1.10 และ 0.00 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 2.60 3.30 และ 3.60 ตามลำดับ

5.2 การมีกฎหมายบังคับให้ทุกบ้านกำจัดลูกน้ำยุงลายและหากตรวจพบลูกน้ำยุงลายในบ้านใด ให้ปรับเงิน มีครัวเรือนจากบ้านรินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 47.40 52.70 และ 57.20 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 4.40 4.40 และ 7.20 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 48.20 42.90 และ 35.10 ตามลำดับ

5.3 ประชากรรู้สึกไม่พอใจ เมื่อมีคนมาชักชวนให้ทำลายลูกน้ำอย่างเคร่งครัด มีครัวเรือนจากบ้านรินม่วง หนองไฟ และเหล่านกชุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 30.70 36.30 และ 27.00 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 0.00 1.10 และ 2.70 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 69.30 62.60 และ 70.30 ตามลำดับ

ทั้งนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องค่านิยมของสังคมของครัวเรือนจาก 3 หมู่บ้านดังกล่าวโดยการทดสอบหาค่าเอฟ (F-test) (ตารางที่ 5) ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($F\text{-test} = 1.264$ $p\text{-value} = 0.284$)

6. บุคคลที่ควรรับผิดชอบควบคุมน้ำยุงลาย

6.1 บุตรหลานที่อยู่ในวัยเรียนควรเป็นผู้รับผิดชอบ สํารวจลูกน้ำยุงลาย มี ครัวเรือนจากหมู่บ้านโนนม่วง คิดเป็นร้อยละ 85.10 80.80 และ 95.50 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 0.90 0.00 และ 0.00 ตามลำดับ สํารวจกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 14.00 13.20 และ 4.50 ตามลำดับ

6.2 ผู้ใหญ่มีหน้าที่หามาหากิน ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบสํารวจลูกน้ำยุงลาย มีครัวเรือนบ้านโนนม่วง หนองไผ่ และเหล่านกขุม ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 20.20 8.80 และ 18.00 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่แน่ใจกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 0.00 0.00 และ 0.00 ตามลำดับ สํารวจกลุ่มครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับข้อความนี้คิดเป็นร้อยละ 79.80 91.20 และ 82.00 ตามลำดับ

ทั้งนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลที่ควรรับผิดชอบควบคุมลูกน้ำยุงลายของครัวเรือนจาก 3 หมู่บ้านดังกล่าวโดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) (ตารางที่ 5) ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F-test = 3.712 p-value = 0.026)

3. การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

จากการศึกษาการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของประชาชน เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก เช่น การปิดฝาภาชนะบรรจุน้ำดื่ม น้ำใช้ การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย การสํารวจและการทำลายลูกน้ำยุงลาย และการใช้ทรายอะเบท ในครัวเรือนโดยการสัมภาษณ์ถึงพฤติกรรมที่ผ่านมา จากครัวเรือนจำนวน 114 91 และ 111 ครัวเรือนในหมู่บ้านโนนม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกขุม ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม
 พฤติกรรมการป้องกันการวางไข่ของยุงลายในภาชนะบรรจุน้ำดื่ม

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกขุม (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การปิดฝาอ่างแดง						
- ปิด	111	97.37	70	85.36	93	83.78
. ปิดทุกใบ	94	84.68	55	78.57	78	83.87
. ปิดบางใบ	17	15.32	15	21.43	15	16.13
- ไม่ปิดเพราะ	3	2.63	12*	14.64	18	16.22
. ทราน้ำต้องปิดแต่	2	66.67	8	66.67	4	22.22
. ไม่ปิด						
. ไม่ทราน้ำต้องปิด	1	33.33	4	33.33	14	77.78
2. การใส่ด้ายคลุมอ่าง						
ก่อนปิดฝา						
- คลุม	38	33.33	38*	41.76	96	86.49
- คลุมทุกใบ	30	78.95	27	71.05	76	79.17
- คลุมบางใบ	8	21.05	2	28.95	20	20.83
- ไม่คลุมเพราะ	76	66.67	53*	58.24	15	13.51
- ทราน้ำต้องคลุมแต่	53	69.74	22	41.51	1	6.67
. ไม่คลุม						
- ไม่ทราน้ำต้องคลุม	23	30.26	31	58.49	14	93.33

หมายเหตุ * หมู่บ้านหนองไผ่ มี 9 ครัวเรือน ไม่มีการปิดฝา

จากตารางที่ 6 คร้วเรือนในบ้านรินม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกชุม มีพฤติกรรมป้องกันการวางไข่ของยุงลายในภาชนะบรรจุน้ำดื่ม ดังนี้

คร้วเรือนที่ตอบว่าตนปิดฝารองแดง มีร้อยละ 97.37 (111 คร้วเรือน) 85.36 (70 คร้วเรือน) และ 83.78 (93 คร้วเรือน) ตามลำดับ ในจำนวนเหล่านี้ ส่วนใหญ่ปิดทุกใบ ร้อยละ 84.68 (94 คร้วเรือน) 78.57 (55 คร้วเรือน) และ 83.87 (78 คร้วเรือน) ตามลำดับ ส่วนคร้วเรือนที่ไม่ปิดฝารองแดง เพราะไม่ทราบว่าต้องปิด ร้อยละ 77.78 (14 คร้วเรือน) ในบ้านเหล่านกชุม และทราบว่าต้องปิดแต่ไม่ปิดร้อยละ 66.67 (8 คร้วเรือน) ในบ้านหนองไผ่

คร้วเรือนที่ตอบว่าใช้ตาข่ายคลุมกรองแดงก่อนปิดฝารอง มีร้อยละ 33.33 (38 คร้วเรือน) 41.76 (38 คร้วเรือน) และ 86.49 (96 คร้วเรือน) ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่คือร้อยละ 78.95 (30 คร้วเรือน) 71.05 (27 คร้วเรือน) และ 79.17 (76 คร้วเรือน) ตอบว่าคลุมฝารองแดงทุกใบ ในคร้วเรือนที่ตอบว่าไม่คลุม ส่วนใหญ่ของคร้วเรือนในบ้านรินม่วง ร้อยละ 69.74 (53 คร้วเรือน) ตอบว่าทราบว่าต้องคลุมแต่ไม่คลุม และร้อยละ 58.49 (31 คร้วเรือน) ในบ้านหนองไผ่ ตอบว่าไม่ทราบว่าต้องคลุมจึงไม่คลุม

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของคร้วเรือนที่สำรวจได้ 3 หมู่บ้าน จำแนกตามพฤติกรรมการป้องกันการวางไข่ของยุงลายในภาชนะบรรจุน้ำดื่ม

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง		บ้านหนองไผ่		บ้านเหล่านกชุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การปิดฝารองน้ำดื่ม						
- ปิด	61	53.51	45	49.45	43	38.74
- ปิดทุกใบ	58	95.08	44	97.78	22	51.16

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม
 พฤติกรรมการป้องกันการวางไข่ของยุงลายในภาชนะบรรจุน้ำใช้ (ต่อ)

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกขุม (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
. ปิดบางใบ	3	4.92	1	2.22	21	48.84
- ไม่ปิด เพราะ	53	46.49	46	50.55	68	61.26
. ทราบว่าต้องปิดแต่	17	32.08	7	15.22	66	97.06
ไม่ปิด						
. ไม่ทราบว่าจะต้องปิด	36	67.92	39	84.78	1	2.94
2. การถ่ายน้ำ						
- เคย รีด	111	97.37	90	98.90	110	99.10
. ถ่ายน้ำและล้าง	16	14.41	7	7.78	20	18.18
รื่องทุกวัน						
. ถ่ายน้ำและล้าง	62	55.86	47	52.22	63	57.27
รื่องทุก 2-3 วัน						
. ถ่ายน้ำและล้าง	33	29.73	36	40.00	27	24.55
รื่องนาน ๆ ครั้ง						
- ไม่เคย เพราะใช้น้ำ	3	2.63	1	1.10	1	0.90
หมดทุกวัน						

จากตารางที่ 7 คร้วเรือนที่มีพฤติกรรมป้องกันการวางไข่ของยุงลายในภาชนะบรรจุ
น้ำใช้ ของบ้านรินม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกขุม ดังนี้

คร้วเรือนที่ตอบว่าปิดฝารองน้ำใช้ มีร้อยละ 53.51 (61 คร้วเรือน) 49.45 (45
คร้วเรือน) และ 38.74 (43 คร้วเรือน) ตามลำดับ และในจำนวนเหล่านี้ ส่วนใหญ่ปิด
ทุกใบ ร้อยละ 95.08 (58 คร้วเรือน) 97.78 (44 คร้วเรือน) และ 51.16 (22
คร้วเรือน) ตามลำดับ ส่วนในคร้วเรือนที่ไม่ปิด มีเหตุผลที่ไม่ปิด คือ ไม่ทราบว่าต้องปิด
ร้อยละ 67.92 (36 คร้วเรือน) ในบ้านรินม่วง และร้อยละ 84.78 (39 คร้วเรือน)
ในบ้านหนองไผ่ ส่วนในบ้านนกขุมทราบแต่ไม่ปิด ร้อยละ 97.06 (66 คร้วเรือน)

คร้วเรือนที่ตอบว่าเคยถ่ายน้ำจากรองเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำขุ่นวางไข่ ร้อยละ 97.37
(111 คร้วเรือน) 98.90 (90 คร้วเรือน) และ 99.10 (110 คร้วเรือน) ตามลำดับ
โดยส่วนใหญ่จะถ่ายน้ำและล้างกรองทุก 2-3 วัน ร้อยละ 55.86 (62 คร้วเรือน) 52.22
(47 คร้วเรือน) และร้อยละ 57.27 (63 คร้วเรือน) ตามปกติ

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของคร้วเรือนที่สำรวจได้ 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม
พฤติกรรมทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง		บ้านหนองไผ่		บ้านเหล่านกขุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง						
- กำจัด	72	63.16	42	46.15	39	35.14
- กำจัดรดยการฝังดิน	40	55.56	13	30.95	2	5.13

1. การกำจัดแหล่งเพาะ

พันธุ์ยุง

- กำจัด	72	63.16	42	46.15	39	35.14
- กำจัดรดยการฝังดิน	40	55.56	13	30.95	2	5.13

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม
พฤติกรรมทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง (ต่อ)

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกข่ม (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ป้องกันไม่ให้มีน้ำขัง โดยการคว่ำหรือฝัง	32	44.44	29	69.05	37	94.87
- กำจัด	42	36.84	49	53.85	72	64.86
ปล่อยทิ้งไว้ตามพื้นดิน รอบ ๆ บ้าน	24	57.14	31	63.27	37	51.39
เผาหรือนำไปทิ้งนอก หมู่บ้าน	18	42.86	18	36.73	35	48.61
2. ความสม่ำเสมอในการ กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง						
- ทำอย่างสม่ำเสมอ	53	73.61	34	80.95	25	64.10
ตลอดทั้งปี						
- ทำเฉพาะในฤดูฝน โดยทำบ้างไม่ทำบ้าง	17	23.61	7	16.67	14	35.90
- ทำเฉพาะในฤดูฝน อย่างสม่ำเสมอ	2	2.78	1	2.38	0	0.00

จากตารางที่ 8 คร้วเรือนมีพฤติกรรมทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในบ้านนินม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกชุม ดังนี้

คร้วเรือนที่กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย มีร้อยละ 63.16 (72 คร้วเรือน) 46.15 (42 คร้วเรือน) และ 35.14 (39 คร้วเรือน) ตามลำดับ จำนวนเหล่านี้ กำจัดโดย ป้องกันให้มีน้ำขังลดยคว่ำหรือฟ้งภาชนะที่ไม่ได้ใช้แล้ว ร้อยละ 44.44 (32 คร้วเรือน) 69.05 (29 คร้วเรือน) และ 94.87 (37 คร้วเรือน) ตามลำดับ ส่วนยุงคร้วเรือนที่ไม่ กำจัด มีการปล่อยทิ้งไว้ตามพื้นดินรอบ ๆ บ้าน ร้อยละ 57.14 (24 คร้วเรือน) 63.27 (31 คร้วเรือน) และ 51.39 (37 คร้วเรือน) ตามลำดับ ที่เหลือเป็นการพาหะนำยุงไป ทิ้งนอกหมู่บ้านอัตราส่วนร้อยละค่อนข้างสูงทั้ง 3 หมู่บ้าน

คร้วเรือนมีการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย จำนวน 72 42 และ 39 คร้วเรือน ยุง 3 หมู่บ้านตามลำดับ มีการกำจัดอย่างสม่ำเสมอตลอดปี ร้อยละ 73.61 (53 คร้ว เรือน) 80.95 (34 คร้วเรือน) และ 64.10 (25 คร้วเรือน) ตามลำดับ และมีร้อยละ 35.90 (14 คร้วเรือน) และ 23.61 (17 คร้วเรือน) ยุงบ้านเหล่านกชุมและบ้านนิน ม่วงตามลำดับ กำจัดโดยทำบ้างไม่ทำบ้างในฤดูฝน

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของคร้วเรือนที่สำรวจได้จัน 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม พฤติกรรมการป้องกันไม่ให้เกิดยุงลายในเวลากลางวัน

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านนินม่วง		บ้านหนองไผ่		บ้านเหล่านกชุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การป้องกันไม่ให้เกิดยุงลายในเวลากลางวัน						
- 1 ถึง	75	65.79	46	50.55	51	45.95
- มากกว่า 1 ถึง	39	34.21	45	49.45	60	54.05

จากตารางที่ 9 พบว่า พฤติกรรมการป้องกันไม่ให้เกิดรูลานุกุญงักัดานเวลากลางวันของครัวเรือนนบ้านน่ม่วง บ้านหนองไฟ และบ้านเหล่านกษุม มีทั้งที่ปฏิบัติเพียง 1 วิธี และปฏิบัติมากกว่า 1 วิธี คือทำเป็นประจำส่วนใหญ่ และทำหลายวิธีโดยไม่แน่นอนตามลำดับ ครัวเรือนที่ปฏิบัติ 1 วิธีมีร้อยละ 65.79 (75 ครัวเรือน) 50.55 (46 ครัวเรือน) และ 45.95 (51 ครัวเรือน) ส่วนปฏิบัติมากกว่า 1 วิธี มีร้อยละ 34.21(39 ครัวเรือน) ±9.45 (45 ครัวเรือน และร้อยละ 54.05 (60 ครัวเรือน) ตามลำดับของหมู่บ้าน ตาราง วิธีการป้องกันส่วนใหญ่นั้นคือกางมุ้งกันแมลงวันช้ำ ย้ายพันธุ์หรือยากันยุง และใช้พัดลมเป่าไล่ยุง

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตามพฤติกรรมการสำรวจลูกน้ำยุงลาย

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านน่ม่วง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไฟ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกษุม (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การสำรวจลูกน้ำยุงลาย						
- ไข่เคย	72	63.16	52	57.14	67	60.36
- เคย รดย	42	36.34	39	42.86	44	39.64
• หัวหน้าครอบครัว	9	21.43	11	28.20	6	13.64
• กรรยา	14	33.33	14	35.90	14	31.82
• บุตรหลานที่อยู่ บ้าน	4	9.53	2	5.13	3	6.82
• บุตรหลานที่อยู่ บ้าน	5	11.90	4	10.26	9	20.45
• ยัยเรียน						

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม
พฤติกรรมการสำรวจลูกน้ำยุงลาย (ต่อ)

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)		บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกขุม (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- หลายบุคคลใน ครอบครัว	10	213.81	8	20.51	12	27.27
2. การจงใจค้นหาลูกน้ำยุงลาย						
- ไม่เคย เพราะ	52	45.62	44	48.35	57	51.35
. ไม่ทราบว่าต้อง ค้นหา	36	69.23	37	84.09	47	82.46
. ค้นหาไม่เป็น	10	19.23	3	6.82	10	17.54
. ไม่ทราบว่าต้องค้นหา และค้นหาไม่เป็น	6	11.54	4	9.09	0	0.00
- เคย โดย	62	54.38	47	51.65	54	48.65
. ค้นหาทุกวัน	8	12.90	6	12.77	8	14.82
. ค้นหาทุก 2-3 วัน	13	20.97	16	34.04	16	29.63
. ค้นหาวัน ๆ ครั้ง	41	66.13	25	53.19	30	55.55

จากตารางที่ 10 ครัวเรือนในบ้านรินม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกขุม มี
พฤติกรรมการสำรวจลูกน้ำยุงลาย ดังนี้

ครัวเรือนที่ตอบว่าเคยสำรวจลูกน้ำยุงลายในครัวเรือนของตน มีร้อยละ 36.84 (42 ครัวเรือน) 42.86 (39 ครัวเรือน) และ 39.64 (44 ครัวเรือน) ตามลำดับ ในจำนวนเหล่านี้พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่คือ 14 ครัวเรือนทั้ง 3 หมู่บ้าน มีภรรยาเป็นผู้สำรวจ ร้อยละ 33.33 35.90 และ 31.82 นอกนั้นเป็นหัวหน้าครอบครัวและหลายบุคคลในครอบครัว

ครัวเรือนที่ตอบว่าเคยจางคั้นลูกน้ำยุงลาย มีร้อยละ 54.38 (62 ครัวเรือน) 51.65 (47 ครัวเรือน) และ 48.65 (54 ครัวเรือน) ตามลำดับ และในจำนวนเหล่านี้ส่วนใหญ่คือ 66.13 (41 ครัวเรือน) 53.19 (25 ครัวเรือน) และ 55.55 (30 ครัวเรือน) ตามลำดับ จะคั้นหนานาน ๆ ครั้ง รองลงมาคือคั้นหาทุก 2-3 วัน ส่วนในครัวเรือนที่ตอบว่าไม่เคยจางคั้นลูกน้ำยุงลาย ส่วนใหญ่ตอบว่าเพราะไม่ทราบว่าต้องคั้นหา ร้อยละ 69.33 (36 ครัวเรือน) 84.09 (37 ครัวเรือน) และ 82.46 (47 ครัวเรือน) ตามลำดับ

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตามการสำรวจลูกน้ำยุงลายในแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และวิธีการทำลายลูกน้ำยุงลาย

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านเนินม่วง		บ้านหนองไฟ		บ้านเหล่านกขุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนแหล่งที่สำรวจ						
ลูกน้ำยุงลาย						
- 1 แหล่ง	13	20.97	11	23.41	9	15.79
- มากกว่า 1 แหล่ง	49	79.03	36	76.59	48	84.21

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม การสำรวจลูกน้ำยุงลายในแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และวิธีการทำลายลูกน้ำยุงลาย (ต่อ)

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง		บ้านหนองไผ่		บ้านเหล่านกชุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2. การทำลายลูกน้ำยุงลาย						
- ทำลาย	60	96.77	47	100.00	54	100.00
- ไม่ทำลาย	2	3.23	0	0.00	0	0.00

จากตารางที่ 11 แสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับการสำรวจลูกน้ำยุงลายในแหล่งเพาะพันธุ์ยุงใน 3 หมู่บ้าน พบว่าครัวเรือนที่มีการสำรวจหาลูกน้ำยุงลายในบ้านรินม่วง 62 ครัวเรือนจาก 114 ครัวเรือน บ้านหนองไผ่ 47 ครัวเรือน จาก 91 ครัวเรือน และบ้านเหล่านกชุม 57 ครัวเรือนจาก 111 ครัวเรือน ครัวเรือนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะสำรวจหาลูกน้ำยุงลายในภาชนะหรือแหล่งน้ำในครัวเรือนมากกว่า 1 แหล่ง คือร้อยละ 79.03 (49 ครัวเรือน) ร้อยละ 76.59 (36 ครัวเรือน) และร้อยละ 84.21 (48 ครัวเรือน) ตามลำดับ แหล่งที่สำรวจได้แก่ภาชนะใส่น้ำ เศษภาชนะที่ไม่ใช่แล้วและคาดไม่ถึง สำหรับการทำลายลูกน้ำยุงลายนั้นพบว่าครัวเรือนที่มีการสำรวจ ทั้ง 3 หมู่บ้าน บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกชุมทำลายทุกครัวเรือน บ้านรินม่วงทำลายร้อยละ 96.77 (60 ครัวเรือน) วิธีการทำลายส่วนใหญ่ใช้ทรายอะเบทและคำภาชนะ

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ใน 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม การได้รับทรายอะเบท และการใช้ทรายอะเบท

พฤติกรรม	บ้านรินม่วง (114 ครัวเรือน)		หมู่บ้าน บ้านหนองไผ่ (91 ครัวเรือน)		บ้านเหล่านกชุม (111 ครัวเรือน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การได้รับทรายอะเบท						
- ไม่เคย	57	50.00	53	58.24	18	16.22
- เคย	57	50.00	38	41.76	93	83.78
. ได้รับตลอดทั้งปี	19	33.33	13	34.21	28	30.11
. ได้รับครั้งเดียวใน 1 ปี	38	66.67	25	65.79	65	69.89
2. การวางแผนใช้ทรายอะเบท						
- ไม่เคย	29	50.88	23	60.53	49	52.69
- เคย โดย	28	49.12	15	39.47	44	47.31
. จัดแบ่งไว้ใช้ตลอดปี	17	60.71	5	33.33	21	47.73
. จัดแบ่งไว้ใช้เฉพาะ	10	35.71	9	60.00	23	52.27
ฤดูฝน						
. จัดแบ่งไว้ใช้เฉพาะ	1	3.58	1	6.67	0	0.00
ฤดูร้อนก่อนฝนตก						
3. พฤติกรรมการล้างภาชนะ						
ใช้น้ำหลังจากใส่ทรายอะเบท						
- ล้างและขัดภาชนะแล้ว	49	85.96	19	50.00	59	63.44
จึงใช้น้ำใหม่						

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่สำรวจได้ 3 หมู่บ้าน จำแนกตาม การได้รับทรายอะเบท และการใช้ทรายอะเบท (ต่อ)

พฤติกรรม	หมู่บ้าน					
	บ้านรินม่วง		บ้านหนองไผ่		บ้านเหล่านกขุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- ไม่ล้าง แต่จะเติม น้ำลงไปให้หมดจนได้ รับทรายอะเบทครั้ง ต่อไป	8	14.04	19	50.00	34	36.56

จากตารางที่ 12 แสดงครัวเรือนที่สำรวจได้ที่บ้านรินม่วง บ้านหนองไผ่ และบ้านเหล่านกขุม เกี่ยวกับการได้รับทรายอะเบทและการใช้ทรายอะเบท ดังนี้

ครัวเรือนที่เคยได้รับทรายอะเบท มีร้อยละ 50.00 (57 ครัวเรือน) 41.76 (38 ครัวเรือน) และ 83.78 (93 ครัวเรือน) ตามลำดับ ในจำนวนเหล่านี้อีกส่วนหนึ่งตอบว่าได้รับครั้งเดียวใน 1 ปี ร้อยละ 66.67 (38 ครัวเรือน) 65.79 (25 ครัวเรือน) และ 69.89 (65 ครัวเรือน) ตามลำดับ ที่เหลือตอบว่าได้รับตลอดทั้งปี ซึ่งอยู่ในอัตราส่วนร้อยละค่อนข้างสูง

ครัวเรือนที่เคยได้รับทรายอะเบท ใน 3 หมู่บ้านมี 57 38 และ 93 ครัวเรือน ตามลำดับ ในจำนวนครัวเรือนเหล่านี้มีการวางแผนใช้ทรายอะเบท ร้อยละ 49.12 (28 ครัวเรือน) 39.47 (15 ครัวเรือน) และ 47.31 (44 ครัวเรือน) ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะจัดแบ่งไว้ใช้ตลอดปี และรองลงมาคือ จัดแบ่งไว้ใช้เฉพาะฤดูฝน

ครัวเรือนที่เคยได้รับทรายอะเบท มีพฤติกรรมการล้างภาชนะหลังใช้ทรายอะเบท ดังนี้ ล้างและขัดภาชนะแล้วจึงใส่หน้าหม้อ ร้อยละ 85.96 (49 ครัวเรือน) 505.50 (19

ครัวเรือน) และ 63.44 (59 ครัวเรือน) ตามลำดับ ที่เหลือเป็นครัวเรือนซึ่งไม่ล้าง แต่จะเติมน้ำใหม่จนกว่าจะได้รับทรายอะเบทครั้งต่อไป

ปัจจัยสิ่งแวดล้อม สังคม ชนบทธรรมเนียมประเพณี บทบาทขององค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่น

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยสิ่งแวดล้อม สังคม ชนบทธรรมเนียมประเพณี บทบาทขององค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่นของ 3 หมู่บ้าน ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. บ้านเนินม่วง หมู่ที่ 3 ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เป็นหมู่บ้านปกติซึ่งไม่เคยมีการรณรงค์เพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก เป็นหมู่บ้านที่เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2452 เนื่องจากบริเวณนี้เคยเป็นดงมะม่วงป่า ในฤดูฝนบริเวณใกล้เคียงจะเกิดหล่มโคลนตม ผู้คนสัญจรไปมาลำบาก โดยเฉพาะวัวควายเดินตามทางจะจมโคลนจนถึงท้อง กุดทำนาชาวบ้านจึงอพยพวัวควายมาตั้งหลักที่เคียงที่ดงมะม่วง หลังจากนั้นเริ่มมีผู้คนมาหักร้างทางพงบลูกเรือนอาศัยที่บ้านเนินม่วงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเนินสูงมีต้นมะม่วงป่าเป็นสัญลักษณ์

ลักษณะทั่วไป

บ้านเนินม่วง เป็นชุมชนที่หนาแน่น แบ่งออกเป็นสองหมู่ คือ หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 12 ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น มีผู้นำหมู่บ้านแยกปกครองแต่ละหมู่ โดยทั่วไปการพัฒนาหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่ จะร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีเส้นทางแบ่งกลางหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 อยู่ทิศเหนือ ส่วนหมู่ที่ 12 อยู่ทางทิศใต้ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดทุ่งนาและต่อเขตบ้านสำราญ ต.สำราญ

ทิศใต้ ติดมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีหมู่บ้านสร้างใหม่จำนวนหลายร้อยหลังคาเรือน

ทิศตะวันออก ติดถนนมิตรภาพ ด้านนี้จะมีบ้านเรือนสร้างใหม่จากชุมชนเมืองที่ขยายมาสู่ ถูกกั้นระหว่างชุมชนเดิมด้วยหนองน้ำขนาด 2 ตารางกิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดเขตบ้านเนินเรือง ต.บ้านค้อ ทิศตะวันตก/เหนือ จะมีหนองน้ำ
ขนาด 2 ตารางกิโลเมตร ติดกับหมู่ที่ 3 และด้านทิศตะวันออก/ใต้ ติด
กับชุมชนครอบครัวทหาร ซึ่งขึ้นกับการดูแลปกครองของหมู่ที่ 12

ลักษณะบ้านเรือน

ชุมชนดั้งเดิมบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ใต้ถุนถ้ำ มีขอบเขตรั้วบ้านใน
กลุ่มเครือญาติของตนเอง เป็นครอบครัวเดี่ยวในกลุ่มครอบครัวขยายสามารถเดินไปมาหา
กันได้สะดวก มีถนนแบ่งเป็นส่วน ในระหว่างรั้วบ้านกับถนนจะมีการขุดร่องน้ำซีดเจน แต่
เมื่อถึงฤดูฝนน้ำจะหลากท่วมกับน้ำทิ้งในครัวเรือน ไหลออกสู่ถนน ทำให้น้ำบางส่วนเฉาะ
และไปมาไม่สะดวก บ้านที่สร้างใหม่ประมาณ 2-3 ปีจะเป็นบ้าน 2 ชั้น มีห้องใต้ถุนเป็นชั้น
ที่ 1 ซีดเจน บ้าน 2 ชั้นที่ใต้ถุนล่างจะมีแคร่นอน-นั่งพักผ่อนในเวลากลางวัน ซึ่งจะพบคน
แก่อายุเฝ้าบ้านและเลี้ยงหลาน

ขณะนี้แต่ละบ้านเรือนจะถูกรวบรวมเข้าในบริเวณบ้าน ยกเว้นบ้านที่มีบริเวณแคบ
จะนำมาเช่าริมถนน มีบางส่วนใช้การฝัง ใต้ถุนบ้านหลายครอบครัวยังคงเลี้ยงวัวควายและ
ประมาณ 10 ครอบครัว ใต้ถุนบ้านเป็นที่จอดรถบิ๊ทซ์และสองแถวซึ่งใช้รับจ้างประจำ
ทาง

สาธารณูปโภค

น้ำดื่มจะใช้น้ำฝน ซึ่งเพียงพอตลอดปี

น้ำใช้ ในหมู่บ้านมีระบบประปาของหมู่บ้าน นอกจากนั้นชาวบ้านยังใช้น้ำจากบ่อ
บาดาลส่วนตัว 7 บ่อ บ่อขุดส่วนตัว 45 บ่อ และจากแหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่หนองน้ำใกล้หมู่
บ้าน

มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน จึงพบว่าในครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีเครื่องอำนวยความสะดวก
สะดวก ได้แก่ โทรทัศน์ (87.5%) ตู้เย็น (49.6%) พัดลม (87.5%) มีวัดประจำหมู่บ้าน
ถึง 3 แห่ง คือ วัดนันทวงซึ่งอยู่ในชุมชน วัดป่ามหาวิทย์ลัย ทางทิศตะวันออก และวัดป่า
มหาวิทย์ลัย ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน มีโรงเรียนประถมของหมู่บ้าน 1 หลัง และมีสถาน
เลี้ยงเด็กกลางวันในบริเวณโรงเรียน สถานือนามัยมีในหมู่บ้าน ซึ่งรับผิดชอบดูแลทั้งกลุ่ม 4
หมู่บ้าน

การคมนาคม เดินทางด้วยรถส่วนตัว สามารถเข้าออกหมู่บ้านได้หลายทาง ตามปกติจะมีรถประจำทางจากหมู่บ้านเข้า-ออกในตัวจังหวัดขอนแก่นตลอดเวลา อัตราค่าโดยสาร 3 บาท

การสื่อสาร ชาวบ้านทั้ง 2 หมู่ จะใช้หอกระจายข่าวร่วมกัน หอนี้ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เวลาประกาศจะได้ยินทั่วถึง

ลักษณะประชากรและการดำเนินชีวิต

เฉพาะในชุมชนบ้านโนนม่วง หมู่ที่ 3 มีนัยกลุ่มบ้านจัดสรร และชุมชนในค่ายทหาร มีทั้งหมด 1,980 คน คิดเป็น 203 ครัวเรือน กระจายแบ่งตามลักษณะอายุได้ดังนี้

0-4 ปี	103 คน
5-14 ปี	248 คน
15-19 ปี	119 คน
20-29 ปี	331 คน
30-39 ปี	256 คน
40-49 ปี	123 คน
50+ ปี	182 คน

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ คือประมาณ 70% วัยรุ่นมีเพียง 10% ที่เรียนต่อ ส่วนใหญ่จะอยู่บ้านและเดินทางไปรับจ้างขายของในตัวเมือง บางส่วนจะเข้ารับจ้างในโรงงาน วิทยทำงานส่วนใหญ่จะเข้าไปรับจ้างเป็นลูกจ้างประจำในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประมาณ 200 คน บางส่วนจะเป็นลูกจ้างศูนย์เกษตรกรรม ซึ่งอยู่ใกล้บ้าน มีบางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยรับราชการที่ยังคงอาศัยอยู่หมู่บ้าน แต่เดินทางไปเข้า เย็นกลับ

อาชีพ ในแต่ละครอบครัวจะมีสมาชิกทั้งที่ทำนาและไปรับจ้างหรือทำงานในชุมชนเมืองในอัตราส่วนที่เท่า ๆ กัน การทำนาจะทำปีละครั้ง ถ้าเสร็จจากทำนาแต่ละครอบครัวจะมีอาชีพเสริม เช่น ทำสวนผัก สวนครัว และรับจ้างทำงานทั่วไป ส่วนใหญ่มีที่ทำนาเป็นของตนเอง ชาวบ้านในหมู่ที่ 12 จะมีฐานะดีกว่าชาวบ้านในหมู่ที่ 3 เนื่องจากหมู่ที่ 12 ได้ขายที่ดินเพื่อทำบ้านจัดสรรไป และได้ซื้อที่ดินใหม่ซึ่ง ไกลออกไปในราคาถูกลง

กิจวัตรประจำวันของชาวบ้าน เข้าจะพบว่าต่างก็มารอรถประจำทางเพื่อเดินทางเข้าเมืองไปทำงาน ดังนั้นในเวลาเช้าการจะพบในหมู่บ้านเงียบ จะมีเพียงคนชราที่อยู่กับบ้าน ชาวบ้านรินม่วง คิดว่าผู้ที่ควรหยุดทำงานเป็นผู้มีอาวุโสที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ให้อยู่กับบ้านดูแลบ้าน หรืออาจเตรียมอาหารไว้ให้ลูกหลานถ้าต้องการ เพราะเป็นหน้าที่ที่ลูกหลานจะต้องเลี้ยงตอบแทน จึงพบว่าผู้สูงอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปจะไม่ไปรับจ้างที่อื่น อาจทำนาทำสวนของตนเองถ้าต้องการ

นอกจากผู้สูงอายุในหมู่บ้านแล้วจะพบว่าหลายครอบครัวจะมีแม่บ้านทำงานส่วนตัวอยู่ที่บ้าน เช่น ชายของเล็ก ๆ น้อย ๆ เตรียมอาหารสำเร็จสำเร็จใส่ถุงไว้ขายตอนเย็น มีประมาณ 10 ร้านค้า ส่วนที่เหลือจะรับจ้างซักผ้า ประมาณ 10 ครอบครัว โดยรับเสื้อผ้ามาจากนักศึกษา และข้าราชการในมหาวิทยาลัย น้ำเสียที่เกิดจากการซักผ้าจะถูกทิ้งตามบริเวณบ้าน ถ้ามากก็จะทำทางให้น้ำไหลออกสู่ข้างถนน

อาหารการกิน ปัจจุบันชาวบ้านรินม่วงแต่ละครอบครัว นิยมปรุงอาหารกินเองในครอบครัวน้อยลง จึงนิยมการซื้ออาหารถุงพลาสติกนำกลับมารับประทานในครอบครัวมากขึ้น โดยที่คนสูงอายุและแม่บ้านจะนั่งข้าวไว้คอยกับข้าวสำเร็จ วัตถุดิบที่ใช้ทำอาหารในร้านค้าจะซื้อมาจากตลาดในเมือง เป็นส่วนใหญ่

การรวมตัวกันของคนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นวันหยุด ซึ่งจะพักผ่อนอยู่กับบ้าน และวันนักขัตฤกษ์ ตามประเพณีต่าง ๆ เช่น ปีใหม่ เข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ เมื่อมีประเพณีงานบุญต่าง ๆ ชาวบ้านจะส่งตัวแทนจากทุกครอบครัวไปร่วม การทำกิจกรรม การพัฒนาหมู่บ้านมักให้ความร่วมมือโดยการสนับสนุนในลักษณะสิ่งของและเงินบริจาค

การเจ็บป่วยและการดูแล

ส่วนมากเมื่อมีการเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น ไข้หวัด วัณโรคระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินอาหาร วัณโรคระบบ หู聰ร่วง ชาวบ้านจะไปรับบริการที่สถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน และคลินิกหมู่บ้าน ซึ่งมีแพทย์จากโรงพยาบาลศรีนครินทร์มาเปิดให้บริการ

นอกจากนั้นถ้าในเวลาไปทำงานก็จะรับการรักษาที่โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น คลินิก และโรงพยาบาลศรีนครินทร์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลในมหาวิทยาลัยใกล้บ้าน มีส่วนน้อยที่รักษาทางพื้นบ้าน จากหมอยาสมุนไพร หรือหมอตำผีฟ้า ซึ่งมีในชุมชน

ถ้าเจ็บป่วยมากมักเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสตรีนครินทร์ และโรงพยาบาล ศูนย์ขอนแก่น ขึ้นกับความสะดวกที่ใกล้บ้านและที่ทำงาน ในฤดูฝนแต่ละปีจะพบเด็กเป็นไข้ เลือดออก ประมาณ 5-10 คน พ่อแม่จะพามาที่สถานีอนามัยก่อน ถ้าพบอยู่ในระยะรุนแรง จึงส่งต่อไปรักษาในโรงพยาบาลใหญ่ ในช่วงนี้เจ้าหน้าที่จะให้คำแนะนำวิธีป้องกันและแจก ทรายอะเบท

ปัญหาวัยรุ่น เนื่องจากหมู่บ้านมีเศรษฐกิจดีขึ้น แต่ยังคงพบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ว่างงานจึง พบปัญหาเสพยาเสพติด ได้แก่ กัญชา กระท่อม ซึ่งซื้อจากหมู่บ้านอื่น ในวัยรุ่นชายประมาณ 10 ราย และยังพบเด็กอายุ 10 ปีขึ้นไปติดกาาและหินเนอร์ ในวัยรุ่นหญิงจะพบติดบุหรี่ และสุรา บ้าง นาน ๆ ครั้งจึงจะมีปัญหาเมาสุราอาละวาด

การเลี้ยงดูเด็ก

เนื่องจากความจำเป็นในการประกอบอาชีพ จึงทำให้บิดามารดาไม่สามารถดูแล เด็กในตอนกลางวันได้ จึงมีเด็กย้ายก่อนเรียนประมาณ 70 คน หรือ 78.7% ของเด็กทั้งหมด อยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้าน และมีเด็กบางส่วนที่พ่อแม่ทำงานในเมืองจะพาเด็ก ไปฝากที่สถานเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลในเมืองใกล้ที่ทำงานซึ่งสะดวกในการรับกลับ ของพ่อแม่ มีเด็กก่อนวัยเรียนประมาณ 15-20 คนที่ถูกปล่อยให้อยู่เลี้ยงชั่วคราว ในขณะที่พ่อแม่ยังไม่สามารถหาที่ฝากที่เหมาะสมได้ การเลี้ยงดูในบ้านของตายาย จะเห็นนอนบน เบล มีมุ้งผ้าคลุม

ในปี 2534-2535 พบว่ามีเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ขาดสารอาหารระดับ 1 ถึง จำนวน 13 คน เนื่องจากพฤติกรรมการกินที่ไม่เหมาะสม

การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในหมู่บ้าน

เจ้าหน้าที่ประจำสถานีอนามัย บริการซึ่งนำหนักเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ทุก 3 เดือน และให้ภูมิคุ้มกันทุกเดือนรวมทั้งสาธิตการทำอาหารเสริมปีละครั้ง จัดบอร์ดเผยแพร่ความรู้ ทางสุขภาพในวันสำคัญ เช่น วันแม่ เชิญพระสงฆ์มาเทศน์ และชาวบ้านมาทำบุญร่วม เนื่อง จากชาวบ้านน่วม่วงนิยมทำบุญมาก วัดในหมู่บ้านคือวัดบ้านน่วม่วง ถูกใช้เป็นสถานที่ศึกษา ของพระ เณรด้วย

สรุปพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน และควบคุม ไข้เลือดออก ประชาชนเข้าใจอย่างลึกลับว่าไข่น้ำนิ่งสะอาดและน้ำสะอาด เพราะ สามารถมองเห็นลูกน้ำยุงในท้องร่องได้ ไม่สามารถแยกลักษณะลูกน้ำยุงที่พบในร่องน้ำและ ท้องร่องได้ แต่บอกลักษณะของยุงที่กัดในตอนกลางวันได้ว่าเป็นยุงตัวเล็ก มีลายขาว ๆ มี บางคนเคยปล่อยปลาหางนกยูงใส่ในร่องน้ำใช้เพื่อห้ำกินลูกน้ำ อดยไม่ทราบว่าเป็นการควบคุมยุงลาย แต่ในระยะหลังไม่ทำ เพราะบางทีติดปลาทิ้งไป ครัวเรือนที่ไม่มีบุตรหลานเรียน หนังสืออยู่ที่โรงเรียนบ้านรินม่วง ไม่เคยได้รับทรายอะเบทจากนักเรียน และไม่เคยมีนัก เรียนมาสำรวจลูกน้ำยุงลายในครัวเรือน ปีที่แล้วได้รับจากสถานีอนามัยเพราะ เกิดโรค ระบาด

การปิดฝาร่องน้ำดีมั้น มีวัตถุประสงค์แรกคือป้องกันฝุ่นและเศษใบไม้ตกลงไป ส่วน การป้องกันยุงวางไข่เป็นเหตุผลอันดับรอง และคิดว่าสามารถป้องกันได้โดยไม่ต้องใช้ผ้า ตาข่ายพลาสติกคลุมก่อน บางบ้านใช้ผ้าตาข่ายพลาสติกเพราะได้รับความรู้จากเพื่อน ผู้ร่วม งาน และคิดว่าการใช้ผ้าตาข่ายพลาสติกช่วยกรองเศษผงและเศษใบไม้จากหลังคาได้ การ ปิดฝาร่องน้ำใช้ ทำให้ยุงน้ำไม่สะดวก เคยสังเกตเห็นเหมือนกันว่า มีลูกน้ำแต่ไม่สนใจ และคิดว่าคงไม่ทันกลายเป็นตัวยุงก็จะถูกเด็กช้อนไปเลี้ยงปลาเสียก่อน

พ่อแม่ มักป้องกันเด็กเล็กไม่ให้ถูกยุงกัดโดยการใช้มุ้งครอบ เด็กอนุบาลและเด็กนักเรียน ตูร์ทัศนเป็นแล้ว และมักดูกันเป็นกลุ่มในบ้านที่ไม่ค่อยเปิดหน้าต่าง ซึ่งบางครั้งพ่อแม่ และผู้ปกครอง ไม่มีเวลาที่จะตัดเตีอน

บทบาทขององค์กรและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน

องค์กรที่มีบทบาทในงานสาธารณสุขของบ้านรินม่วง คือ อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (พสส.) รับผิดชอบประสานงานส่งเสริม สุขภาพทั่ว ๆ ไป กิจกรรมป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกที่ทำ ซึ่งเริ่มทำเมื่อกลางปี พ.ศ. 2535 หลังจากพบว่ามีการระบาด คือ ประกาศทางหอกระจายข่าวตามข้อความที่เจ้าหน้าที่ สถานีอนามัยมอบให้ ข้อความที่ประกาศเกี่ยวกับการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและประชาสัมพันธ์ให้ครัวเรือนไปรับทรายอะเบทที่สถานีอนามัย การประกาศทางหอกระจายข่าวทำได้ ไม่บ่อยนัก เพราะได้รับเสียงสะท้อนจากประชาชนว่ารกบถ และก่อให้เกิดความรำคาญ

จากข้อความที่ประกาศซ้ำจาก ๑น พ.ศ. 2535 เกิดไข้เลือดออกกระบาดในบ้านนวม่วง ทำให้ต้องประกาศบ่อยครั้ง

หน้าที่การสำรวจลูกน้ำยุงลายและใส่ทรายอะเบท เป็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ที่ได้รับการอบรมจากครูพยาบาลประจำโรงเรียนบ้านนวม่วง ครูเป็นผู้สอดแทรกเนื้อหาวิชาชีววิมลศึกษา แจกทรายอะเบทและแบบฟอร์มการสำรวจลูกน้ำยุงลายให้นักเรียน ดำเนินการสำรวจและเติมทรายอะเบทในที่เกิดน้ำในห้องน้ำ และร่องน้ำข้างครัว เรือนของตนและบ้านใกล้เคียงที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

นักเรียนที่ได้รับมอบหมายให้มาดำเนินงานควบคุมและป้องกันไข้เลือดออก สำรวจลูกน้ำยุงลายและเติมทรายอะเบทเฉพาะในครัวเรือนของตนเท่านั้น วิธีการสำรวจลูกน้ำคือเปิดฝาตุ่มและมองหาลูกน้ำด้วยตาเปล่า นักเรียนสังเกตเห็นว่าลูกน้ำมีหลายขนาดและหลายลักษณะ ไม่ทราบว่าลูกน้ำชนิดใดเป็นลูกน้ำยุงลาย เมื่อเห็นว่าภาชนะที่สำรวจมีลูกน้ำจึงกาเครื่องหมายลงในแบบฟอร์ม และนำไปส่งให้ครู

สถานีอนามัยบ้านนวม่วง ตั้งอยู่ในบ้านนวม่วง หมู่ที่ 3 เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยจึงมีความผูกพันและคุ้นเคยกับประชาชนมาก จึงได้รับความร่วมมือจากประชาชนในกิจกรรมสาธารณสุขเป็นอย่างดี พสส. และ อสม. ในหมู่บ้านไม่ค่อยได้ทำหน้าที่เพราะมีงานส่วนตัวที่ทำรายได้ให้มาก งานป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกที่ทำไปแล้วในปีนี้เป็นคือ ติดต่อบริษัทงานกับทางโรงเรียนให้นักเรียนสำรวจลูกน้ำยุงลายและใส่ทรายอะเบทเฉพาะในที่ขังน้ำในห้องน้ำ เนื่องจากได้รับทรายอะเบทมาน้อย จึงต้องประหยัด ๑น พ.ศ. 2535 เกิดไข้เลือดออกกระบาดในบ้านนวม่วงตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคม ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชั้นประถมต้นและชั้นอนุบาล ซึ่งพ่อแม่พาไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ทางสถานีอนามัยจึงไม่ทราบว่าเกิดกระบาดในระยะต้น มีผู้ป่วยบางคนไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น จึงทราบและขอความร่วมมือไปยังสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ เกี่ยวกับเวชภัณฑ์และการฟื้นเคยมี การระบาดโรคทำให้นักเรียนต้นตอและสนใจที่จะป้องกันบุตรหลานตนเองรวมทั้งควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงได้บ้าง แต่เมื่อโรคสงบ พฤติกรรมของประชาชนกลับมาเป็นเหมือนมาก่อนมีโรคระบาด

2. บ้านหนองไผ่ ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

หมู่บ้านที่เคยมีการรณรงค์เพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก เป็นหมู่บ้านที่มีผู้คนอพยพมาอยู่เกือบ 100 ปี หมู่บ้านนี้เคยได้รับการรณรงค์ป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกใน พ.ศ. 2534 เนื่องจากมีการระบาดของโรคติดต่อกันถึง 3 ปี

ลักษณะทั่วไป

เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนเนินสูง เดิมมีป่าละเมาะสูง ระยะทางจากหมู่บ้านสู่ถนนมิตรภาพสายจังหวัดขอนแก่น-จังหวัดอุดร เพียง 3 กิโลเมตร มีลักษณะอาณาเขตของพื้นที่ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับทุ่งนาจนถึง เขตรถไฟในทางทิศตะวันออก ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านจะมีหนองไผ่ ซึ่งบางปีต้นเขิน ต้องขุดลอกประจักษ์กว้างประมาณ 10 ไร่

ทิศใต้ เดิมเป็นป่ารกเมื่อข้ามจากถนน ซึ่งมาจากถนนมิตรภาพ ป่านี้จะกั้นระหว่างหมู่บ้านกับศูนย์เร่งรัดพัฒนาชนบทเขต (ร.พ.ช) ปัจจุบันศูนย์นี้มีผู้คนมาอาศัยอยู่เป็นร้อยหลังคาเรือน จึงเกิดการขุดน้ำจำนวนมากและชาวบ้านเชื่อว่าจากน้ำทิ้งนี้ทำให้ซึมใต้ดินมาเกิดเป็นแอ่งน้ำถึง 2 แห่งบริเวณป่า ปัจจุบันชาวบ้านจะมาตัดฟืนและตักกักที่ชั้นบริเวณนี้ทำเชื้อ ใกล้เคียงกับแอ่งน้ำในปัจจุบัน (พ.ศ. 2536) มีการถางป่าเพื่อจัดสรร บ้านจัดสรรเป็นจำนวนมาก จึงเป็นพื้นที่ค่อนข้างโล่ง และมีครอบครัวใหม่มาอาศัยอยู่ ยังไม่คุ้นเคยกับชาวบ้านเดิม

ทิศตะวันออก ติดกับทางรถไฟสายอุดร-ขอนแก่น ข้ามทางรถไฟมีวัดหนองไผ่ ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นพระอาจารย์นักพัฒนา ทิศนี้ติดต่อกับบ้านรักษา ซึ่งมีคลองส่งน้ำจากลำน้ำพองผ่านมาเพื่อนำไปทำประปา สำหรับใช้ในจังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านหนองไผ่นิยมไปหาปลาในคลองนี้ ที่ดินบริเวณนี้ส่วนที่เป็นของชาวบ้านหนองไผ่จึงนิยมทำนาและทำสวน

ทิศตะวันตก เป็นทางออกสู่ถนนมิตรภาพ ยาวประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นเดินทางประมาณ 5 กิโลเมตรถึงตัวเมืองขอนแก่น

ลักษณะบ้านเรือน

เฉพาะชุมชนดั้งเดิมซึ่งมีประมาณ 200 หลังคาเรือน จะเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ตั้งบ้านเรือนกระจายเป็นทางยาวอยู่ริมถนนเข้าหมู่บ้าน แม้ว่าจะมีผู้คนมาอาศัยอยู่บริเวณนั้นนาน แต่คนเริ่มทยอยเข้ามาหนาแน่นเมื่อปี พ.ศ. 2508 บ้านส่วนใหญ่จะอยู่แออัดทางทิศเหนือของถนนกลางบ้าน มีรั้วรอบขอบชิดในแต่ละกลุ่มครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นรั้ว ลวดหนาม ถนนระหว่างค้มนจะอยู่ระดับต่ำ และมีทางน้ำไหลระบายออกมาจากบ้านเรือน การพัฒนาถนนกลางบ้าน ชาวบ้านจะได้รับความร่วมมือจาก ร.พ.ช ให้กรมสนับสนุนทำถนน ซึ่งเป็นถนนลูกรัง ชาวบ้านมีที่นาเป็นของตนเองเพียง 8 ไร่ครอบครัว หนึ่งหมู่บ้านมีร้านค้า 4 ร้าน

สาธารณูปโภค

ชาวบ้านหนองไผ่มีน้ำประปาใช้มาประมาณ 5 ปี ยังไม่ครบทุกหลังคาเรือน ยังมีการใช้น้ำบาดาลเป็นบางส่วน น้ำบาดาลเป็นน้ำรสดี ชาวบ้านใช้ดื่มได้ มีไฟฟ้าใช้ประมาณ 13 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านที่มีฐานะดีจึงนิยมซื้อโทรทัศน์ พัดลม และตู้เย็น

เมื่อสอบถามถึงวิธีการระบายน้ำทิ้ง ชาวบ้านจะระบายลงคลองและระบายลงไปยังทางรถไฟ จากนั้นน้ำจะแห้งเอง ไม่มีน้ำขังในแต่ละวัน

การสื่อสารในหมู่บ้าน นอกจากการบอกต่อโดยกรรมการหมู่บ้านแล้ว ชาวบ้านจะรับฟังจากหอกระจายข่าว ซึ่งมี 1 ที่ในหมู่บ้าน

โรงเรียนประถมของหมู่บ้านมี 1 แห่งคือ โรงเรียนบ้านหนองไผ่ วัดบ้านหนองไผ่มีหลวงพ่อมหา เป็นพระนักพัฒนาจะช่วยเหลือหมู่บ้านได้พัฒนาทั้งทางวัตถุและจิตใจ หลวงพ่อจะเป็นหลักนำพัฒนาหมู่บ้าน และนำบุตรหลานทั้งในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียงให้มาเรียนในช่วงปิดเทอม

การคมนาคม มีรถประจำทาง เข้า-ออกหมู่บ้านตลอดเวลา ค่าโดยสาร 4 บาท

ลักษณะประชากรและการดำเนินชีวิต

บ้านหนองไผ่มีครัวเรือนประมาณ 500 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 2,272 คน แบ่งตามอายุ ได้ดังนี้

0-1 ปี	25 คน
1-4 ปี	94 คน
5-14 ปี	328 คน
15-59 ปี	1,760 คน
60+ ปี	65 คน

ครัวเรือนในหมู่บ้านมีทั้งที่เป็นชุมชนเดิมซึ่งอยู่กันค่อนข้างแออัดจำนวน 200 ครัวเรือน ที่เหลือเป็นบ้านสร้างใหม่ บ้านจัดสรร ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างกระจาย ในการวิจัยนี้ ศึกษาถึงข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณจากชุมชนดั้งเดิมเท่านั้น เนื่องจากมีลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน และมีการปะทะสังสรกันมากกว่า ครัวเรือนที่สร้างใหม่และที่เป็นบ้านจัดสรร

ระดับการศึกษาและอาชีพ

ส่วนใหญ่จบ ปว.ช. และเข้าทำงานบริษัท ค้าขาย และเป็นลูกจ้างประจำในศูนย์ ร.พ.ช. ทุกเข้าจึงพบว่ามีคนเดินทางเข้ามาเมืองโดยรถส่วนตัว (จักรยานยนต์) และรถประจำทางส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเดินเท้าไปทำงานในศูนย์ ร.พ.ช.

อาหารการกิน เนื่องจากเป็นพื้นที่ขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะประมาณ 4 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านไม่ได้ทำนา พืชผักที่เคยปลูกเองแทบไม่มี อาหารการกินจึงซื้อจากตลาด จะมีเพียงบางส่วนประมาณ 3 ครอบครัวยุคที่นิยมหาปลาในหนองรอกทามากินในครอบครัว จะมีส่วนน้อยที่เหลือขายในหมู่บ้าน ชยะในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเผาในครอบครัว จะมีบางส่วนนำไปทิ้งข้างทางรถไฟ และข้างทางที่ใกล้ป่า จึงพบเศษกระป๋องและถุงพลาสติกบ้าง เล็กน้อย

การเจ็บป่วยและการดูแล

ส่วนใหญ่จะมีการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ จะไปรักษาที่สถานีอนามัยบ้านโนนม่วง ซึ่งดูแลรับผิดชอบเขตบ้านหนองไฟ เดินทางไปมาประมาณ 4 กิโลเมตร เดิมเขตบ้านหนองไฟจะขึ้นอยู่กับสถานีอนามัยบ้านจิกทา ถ้าเจ็บป่วยมากจะไปรักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด และโรงพยาบาลศรีนครินทร์ ในปีนี้ชาวบ้านไม่พบเด็กเป็นไข้เลือดออก

การเลี้ยงดูเด็ก

เด็กเล็ก พ่อแม่จะนำไปฝากเลี้ยงในเมือง เมื่อไปทำงานตอนกลางวัน มีบ้างบางส่วนที่หัดยายเลี้ยงที่บ้าน ซึ่งนอนเปล มีผ้ามุ้งคลุม เด็กจะได้รับการติดตามให้ภูมิคุ้มกันจากสถานอนามัยบ้านรินม่วง

สรุปพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออก แหล่งน้ำที่ประชาชนคิดว่ายุ่งลายวางไข่ได้ คือ เศษกระเบื้อง 1/4 กะลา ร่องแดงที่มีน้ำไม่เต็มร่อง ไม่คิดว่ายุ่งลายวางไข่ในหนองน้ำได้ เพราะหนองน้ำลึก 3 เมตร น้ำจึงลึกเกินกว่าที่ยุ่งจะวางไข่ สำหรับร่องน้ำชั้นนี้ยังสามารถวางไข่ได้เช่นกัน แต่ไม่ปิดฝาร่องเพราะไม่สะดวก ต้องรีบทำงานบ้านเพื่อเข้าไปทำงานในเมือง ส่วนการปิดฝาร่องน้ำดื่มนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เศษใบไม้และฟ่นละอองตกลง ส่วนการป้องกันยุ่งวางไข่เป็นเหตุผลรอง

เด็กนักเรียนไม่เคยสำรวจลูกน้ำยุ่งลายในครัวเรือนของตน เท่าที่ประชาชนทราบคือ ทางโรงเรียนไม่เคยบอกให้เด็กทำ ส่วนการสำรวจลูกน้ำยุ่งนั้น ไม่ค่อยมีคนทำ คนที่สงสัยมักต้องการซื้อลูกน้ำไปเลี้ยงปลา

การป้องกันไม่ให้เด็กถูกยุงกัดในเวลากลางวัน ถ้าเป็นเด็กเล็กให้นอนในเปลผ้า (อู่) แล้วขึงมุ้งซึ่งขึงกางในตอนกลางคืน คลุมจนถึงพื้น ถ้าเป็นเด็กที่โตขึงหัตถคลุมเป่าปล่ยุง สถานที่ที่ให้เด็กนอนเป็นทั้งที่ล้างหน้าบ้านและในบ้าน ซึ่งบางบ้านเปิดหน้าต่าง บางบ้านปิดหน้าต่าง

ประชาชนชอบดูโทรทัศน์รายการข่าว ละคร ช่องที่ชอบดูมากที่สุดคือช่อง 7 สี เพราะมีรายการข่าวภูมิภาค ดูช่อง 9 บ้าง เห็นการประชาสัมพันธ์เรื่องโรคเอดส์ คิดว่าน่าสนใจ ทำให้มีความรู้เรื่องโรคเอดส์ดีขึ้นมาก

บทบาทขององค์กรและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในชุมชน

องค์กรในหมู่บ้านที่มีบทบาทในการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออก คือ พี่สื่อข่าวสารสาธารณสุข (พสส.) เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขเพิ่งลาออกและแต่งตั้งคนใหม่ได้ไม่นาน จึงยังไม่มีบทบาทมากนัก ประกอบกับบ้านของพสส.ที่เป็นกำลังสำคัญอยู่กลางบ้านและที่เป็นที่ตั้งของหออกระจายข่าว กิจกรรมที่ทำคือประกาศทางหออกระจายข่าวให้ตัวแทนของครัว

เรือนมารับทรายอะเบท ตัวแทนครัวเรือนมารับทรายอะเบทในปริมาณที่ต้องใช้โดยที่ผู้มารับ ทรายเองว่าตนต้องซื้อเท่าไรและเซ็นชื่อไว้เป็นหลักฐาน จนแต่ละปีได้รับทรายอะเบทจาก เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยตำบลศิลา ปิละ 2 ครั้ง คือ ก่อนฤดูฝน และหลัง จากหมดฤดูฝนประมาณเดือนพฤศจิกายน ในปี 2536 เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยนำทรายอะเบท มามอบให้ประชาชนเดือนเมษายน ตัวแทนของครัวเรือนมารับไปหมดแล้ว และคิดว่าพอ เพียง เพราะเท่าที่สั่ง เกิดดูครัวเรือนมารับไปหมดแล้ว

พสส.ที่รับผิดชอบประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว เฉพาะระหว่างฤดูฝน ให้ครัว เรือนกำจัดขยะ เศษกะลา ปิดฝารองน้ำ อดยประกาศทุกวัน เวลาเช้าและเวลาเย็น ใน บางครั้ง เปิดเทศบาลซีทีที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย

เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยเข้ามาในหมู่บ้าน เพื่อสำรวจจำนวนเด็ก และสำรวจภาวะ โรคชนากาไรมาได้เข้ามาเพื่อรณรงค์เรื่องการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกโดยตรง เรื่อง นี้จึง เป็นวัตถุประสงค์รองที่ให้กับหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านนัดประชุมหมู่บ้านทุกเดือน ประชาชนออกมาครบทุกครัวเรือน ถ้าพ่อแม่ไม่ สามารถออกมาประชุมได้จะให้ผู้สูงอายุออกมาแทน เรื่องที่ประชุมส่วนใหญ่ เป็นเรื่องจากทางราช การ และการพัฒนาหมู่บ้าน หรือจัดงานบุญ ในกรณีที่ไม่สามารถเรียกประชุมกันและมีเรื่อง ด่วน จะใช้การประกาศทางหอกระจายข่าวแทน ข่าวด่วนที่ประกาศทางหอกระจายข่าวนอก จากเรื่องด่วนแล้ว ยังมีประกาศให้พ่อแม่พาเด็กไปรับวัคซีนโดยประกาศเฉพาะ เวลาที่เจ้า หน้าที่สถานีอนามัยเข้าหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีความคิดเห็นว่าทรายอะเบทดี เพราะรำลูกน้ำได้ แต่ละลายหมดเร็ว หดลองใช้กำมะถันแห้งใส่ในร่องน้ำชี้พบว่าไม่มีลูกน้ำยุงและไม่ละลาย จึงแนะนำให้เพื่อนบ้านชี้

3. บ้านเหล่านกขุม ตำบลดอนหัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

หมู่บ้านตั้งมาประมาณ 93 ปี และมีน้ำท่วมมาตลอด จนชาวบ้านมากกว่าครึ่งหนึ่ง อพยพไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น เป็นหมู่บ้านที่กำลังมีการรณรงค์เพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือด ออก เนื่องจากมีการระบาดของโรคไข้เลือดออกครั้งใหญ่หลังน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2534 หมู่ บ้านเหล่านกขุมจึง เป็นหมู่บ้านเป้าหมายของจังหวัดในการรณรงค์เพื่อกำจัดยุงลาย จาก

ประวัติหมู่บ้านนี้พอพมาอยู่ได้ประมาณ 93 ปี เพื่อทำอาชีพทำนา และหาปลา กิน แต่ทุกปีจะมีน้ำท่วมตลอด ดังนั้นราษฎรประมาณครึ่งหนึ่งจึงอพยพไปทำมาหากินที่บ้านเหล่าวิรุฬห์ชัย ต.นามะเฟือง อ.หนองบัวลำภู จ.อุดรธานี จากนั้น 17 ปี ปรากฏว่าไม่มีน้ำท่วมชาวบ้านที่ยังคงยึดแน่นกับพื้นที่จึงได้ทำสวนทำนาได้ดีขึ้น แต่เมื่อปี พ.ศ. 2534 กลับปรากฏน้ำท่วมอีกครั้ง ชาวบ้านก็ไม่ได้ตั้งถิ่นฐาน เพียงแต่ไปขออาศัยที่บ้านผือ ซึ่งอยู่ตรงข้ามลำน้ำชี จากนั้นประมาณเดือนเศษ ชาวบ้านจึงกลับมาอาศัยอยู่ในชุมชนเดิมอีกครั้ง หลังจากนั้นประมาณเดือนมกราคม 2535 ซึ่งเป็นช่วงเกี่ยวข้าว ก็เกิดระบาดของโรคไข้เลือดออก

ลักษณะทั่วไป

เป็นหมู่บ้านที่มีแหล่งน้ำขังตลอดปี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นที่ลุ่ม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำชี ลักษณะพื้นดินเป็นส่วนที่น้ำชีไหลเซาะได้ง่าย จึงมีลักษณะดั่งสูงชัน และพื้นน้ำกัดเซาะลึกเข้ามาใกล้บ้านเรือน จึงเป็นพื้นที่ที่สามารถกั้นน้ำทำเกษตรกรรมได้ตลอดทั้งปี

เมื่อเดินทางจากตัวเมืองขอนแก่น ผ่านเมืองเก่า สู่ตำบลพระลับ โดยเดินทางจากบ้านผือ โดยถนนซึ่งก่อสร้างขึ้นเพื่อเป็นพนักกันน้ำชี ไม่ให้ชีเอ่อท่วมเข้าสู่ตัวจังหวัดในเวลาน้ำหลากในฤดูฝน ประมาณ 5 กิโลเมตร จะพบสะพานคอนกรีตถาวรขนาดใหญ่ ข้ามจากพนักกันน้ำสู่ตัวหมู่บ้านเหล่านกขุม ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับลำน้ำชี ซึ่งติดต่อกับบ้านผือ ตำบลพระลับ

ทิศใต้ ติดลำห้วยชัน ซึ่งเป็นลำห้วยขนาดใหญ่มีน้ำผ่านเกือบตลอดปี ในฤดูแล้งน้ำในห้วยจะแห้งเป็นบางส่วน ห้วยชันห่างจากหมู่บ้าน ประมาณ 1 กิโลเมตร มีสะพานไม้ข้ามไปสู่บ้านโนนเขวา ดอนน้อย ดอนแดง และดอนหัน ตามลำดับ ออกสู่ถนนลาดยางมะตอยขนาดใหญ่ ซึ่งติดต่อระหว่าง ต.ท่าพระ จ.ขอนแก่น เข้าสู่อำเภอโกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดกับพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ทำนาประมาณ 1 กิโลเมตร ถึงเขต เป็นลักษณะทุ่งนากว้างติดเขตป่าหีบ จากนั้นไปประมาณ 8 กิโลเมตร เป็นเขตบ้านหนองแสงน้อย ต.บ้านแหง ซึ่งติดกับ ต.เขาวัว เขตแดนที่ติดกับบ้านเรือนในที่นี้จะมีแหล่งน้ำเซาะเข้ามา

ชาวบ้านเรียกรัสก ซึ่งรับน้ำที่เป็นรสกนี้ เป็นที่ทิ้งขยะของหมู่บ้าน
ทิศตะวันตก เป็นทุ่งนาไร่ ดินกับหนองโค ซึ่ง เป็นหนองน้ำกว้างประมาณ 280
ไร่ ติดต่อกับเขต ต.เมืองเก่า และ ต.ท่าพระ

ลักษณะบ้านเรือน

บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้สองชั้น ประมาณมากกว่าครึ่งหนึ่งก่ออิฐถือปูน ชั้นล่าง
ทำเป็นห้อง บ้านเรือนทั้งหมดอยู่เป็นกลุ่ม แบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีรั้วรอบ มัก
จะพบว่ามีบ้านชั้นเดียวพื้นปูนสร้างใหม่ติดกับบ้าน 2 ชั้นจึงดูไม่มีบริเวณบ้านเป็นของตนเอง
นอกจากจะระหว่างกลุ่มจะมีถนนกว้างประมาณ 3 เมตร แม้แต่ถนนใหญ่ที่ผ่านกลางหมู่บ้านก็
กว้าง 3 เมตร น้ำทิ้งหลังจากการชำระบริเวณครัวเรือนจะถูกปล่อยลงบนถนน ซึ่งไม่มีร่อง
น้ำชัดเจนจึงมักปรากฏเป็นแอ่งน้ำขังบนถนนดินลูกรังทั่ว ๆ ไปในหมู่บ้าน ถนนรอบหมู่บ้านทั้ง
หมดเป็นดินเหนียวผสมลูกรังเล็กน้อย ระหว่างทางในเขตบ้านจะมีต้นไม้ใหญ่ บุกอยู่
ประปรายเป็นร่มเงาระหว่างทาง ใต้ถนนและข้างบ้านจะมีการวางผักที่จะนำไปขาย เป็น
หย่อม ๆ ынตอนเช้า แต่ละบ้านจึงมีขยะ ซึ่งเป็นทั้งขยะแห้งและขยะเปียกจากพืชผัก รวบรวม
ไปทิ้งริมน้ำข้างรัสก (แหล่งน้ำที่เซาะเข้ามาในพื้นดิน) แต่ละวันเป็นร้อยตัน

ร้านค้าในหมู่บ้านจะขายอยู่ใต้ถนนริมทาง เป็นส่วนใหญ่ จากนั้นจะค่อย ๆ ก่อเป็น
อิฐถือปูนเป็นร้านค้าถาวร มีสินค้าประเภทของชำทั้งหมด 8 หลัง

สาธารณูปโภค

ในหมู่บ้านนิยมใช้น้ำฝนเป็นน้ำดื่มโดยเก็บกักไว้ในร่องซีเมนต์ขนาดใหญ่ 1,000 ลิตร
ข้างบ้าน (ร่องนี้ได้รับการกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ซื้อประจำทุกบ้าน) น้ำใช้ในการ
การบริโภคได้จากบ่อบาดาล ซึ่งเป็นของสาธารณะอยู่ตามคุ้มบ้าน ลักษณะน้ำที่ได้จากบ่อบา
ดาลชาวบ้านเล่าว่าส่วนใหญ่สูงขึ้นมาจะใช้ซักผ้าและอาบเลย เพราะทิ้งไว้จะปรากฏคราบ
คล้ายสนิมลอย ส่วนน้ำในลำน้ำซีไม่นิยมใช้บริโภคเพราะตลิ่งสูงชันและน้ำขุ่น ใช้น้ำสะอาด
จะใช้น้ำจากการเกษตรเท่านั้น ทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้ดังนั้นส่วนใหญ่จึงมีเครื่องอำนวยความสะดวก
สะดวก คือ โทรทัศน์ และตู้เย็น บ้านที่มีฐานะดีจะมีเครื่องสูบน้ำไฟฟ้าสูบน้ำจากบ่อบาดาล
ของตนเองต่อท่อมาใช้น้ำในครัวเรือน ประมาณ 90% ของครัวเรือนมีส่วนเป็นของตนเอง
เอง การสื่อสารในหมู่บ้านจะใช้การบอกต่อโดยกรรมการคุ้ม และใช้การประกาศที่หอกระ

จ่ายข้าว การกระทำกิจกรรมร่วมกันของคนในหมู่บ้านมักทำที่วัดและโรงเรียน มีโรงเรียน
ประถมศึกษาหมู่บ้าน 1 หลัง และวัดซึ่งอยู่ติดกับชุมชนมีลักษณะร่มรื่นตั้งอยู่ริมน้ำ มีศาลา
ขนาดใหญ่ และกุฏิสำหรับสงฆ์จำพรรษา พร้อมด้วยสถานเลี้ยงเด็กกลางวันในวัด ในวัดมี
พระประจำ 2 รูป จะมีเณรมาพักอยู่ด้วยในช่วงที่มีการปิดเทอม เพราะเณรบางเรียน
พระที่อยู่ประจำมีหน้าที่ทางศาสนาไม่ใช่นักพัฒนา

สามารถเข้าออกหมู่บ้านได้ 2 ทาง โดยผ่านทางบ้านผือ และออกทางบ้านดอนหัน
ค่าโดยสารไปกลับ 10 บาท

ลักษณะประชากรและการดำเนินชีวิต

หมู่บ้านเหล่านี้ชุมชน มีประชากรทั้งหมด 1,253 คน คิดเป็น 235 ครัวเรือน โดย
แบ่งประชากรตามลักษณะอายุได้ดังนี้

1-3	ปี	120 คน
4+-6	ปี	95 คน
6+-12	ปี	85 คน
12+-14	ปี	74 คน
14+-18	ปี	180 คน
18+-50	ปี	556 คน
50+-60	ปี	80 คน
60+	ปี	81 คน

การศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ โดยเฉพาะคนที่อายุ 14 ปีขึ้นไป ปัจจุบัน
เด็กอายุ 12-14 ปี เป็นรุ่นที่เรียนต่อจำนวนมากขึ้น แต่ก็พบเด็กวัยรุ่นว่างงานในฤดูที่ไม่มี
การรับเหมาก่อสร้าง มีประมาณ 10 ครอบครัวที่มีอาชีพรับราชการ และมีนักการภารโรง
ในโรงพยาบาล 2 คนและลูกจ้างประจำในโรงพยาบาล 10 คน กลุ่มนี้จะพยายามเรียน
เพิ่มวุฒิการศึกษา

โดยทั่วไปกิจวัตรประจำวันของชาวบ้านจะมีตลอดเวลา เริ่มจากตอนเช้าจะตัดผัก
และมัดส่งขาย ดังนั้นจะพบว่า เกือบทุกบ้านจะช่วยกันมัดผักส่วนหนึ่งจะทำอาหารการกิน และ
ซักเสื้อผ้า ซึ่งมักจะทำครั้งใหญ่ในวันเสาร์และอาทิตย์ จึงพบว่ามีน้ำ เจิ้งนองตามถนนที่อยู่

ยกเลิกบ่อบาดาล

อาหารการกิน ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนจะปรุงอาหารกินเอง โดยเฉพาะช่วงเช้าและเย็น ในช่วงเวลากลางวันจะมีการซื้ออาหารจากร้านค้าในหมู่บ้านบ้าง ได้แก่ ส้มตำ และกล้วยเตี๋ย วัตถุประสงค์ในการประกอบอาหารจะได้จากในหมู่บ้าน เช่น พริก ปลา จะมีการซื้อเพิ่มเติมจากตลาดสดในตัวเมืองมาบ้างเล็กน้อย หลังจากกลับจากการไปค้าขายทุกวัน จึงปรากฏถึงผลสดดี เป็นขยะที่มีจากการใส่สิ่งของเข้าบ้านเป็นจำนวนมาก รองลงมาจะเป็นเศษผักที่ทิ้งทิ้งจากการแต่งผัก เพื่อนำไปขายในตลาดสด ส่วนเศษกระเบื้องมีพอประปรายทุกวัน

อาชีพ ส่วนใหญ่ค้าขายพืชผัก และปลา มีอาชีพแม่ค้านี้ประมาณ 30 คน และรับจ้าง ส่วนอาชีพทำนาจะเป็นอาชีพรอง เนื่องจากมีพื้นที่ทำนายน้อยราย ส่วนใหญ่จะเช่านาและทำสวนผักตามห้วยนา ที่คันทนา หรือตามพื้นที่ที่สูง ผู้ที่เช่าทำจะได้รับผลิตผลเพียง 2 ใน 3 ส่วน นอกจากนั้นจะเป็นของเจ้าของที่ซึ่งมีประมาณ 30 หลังคาเรือน

ชาวบ้านจะสามารถปลูกผักและเลี้ยงปลาในบ่อได้ตลอดปี เพราะมีน้ำเพียงพอ ประชากร 30 หลังคาเรือนมีที่ดินเป็นของตนเอง จึงสามารถมีบ่อเลี้ยงปลา และให้เช่าที่ดินปลูกผักทำรายได้ให้ครอบครัวประมาณ 15 ครอบครัว จะมีบ่อเลี้ยงปลาของตนเองประมาณเฉลี่ย 6-7 บ่อ โดยที่กลุ่มมีบ่อปลาจะขายปลาปีละครั้ง ปลาที่ขายจะเป็นปลาขนาดใหญ่ ซึ่งมีพ่อค้ามารับไปขายในตลาดสดในเมือง ส่วนปลาขนาดเล็กจะขายให้กลุ่มแม่ค้าในหมู่บ้านที่ซื้อไปทำปลาร้าหมักขายตลอดปี ประมาณ 10 ครอบครัวมีอาชีพหาปลาตามลำน้ำเพื่อมาหมักทำปลาร้า จึงพบว่าไม่มีหีบบรรจุปลาร้า และไหเบ้าที่ตั้งบ้านเหล่านี้ การหาปลาตามลำน้ำจะมีขึ้นในราวเดือนพฤศจิกายน ธันวาคม และมกราคมของปี รายได้จากการหาปลาในช่วงนี้จะประมาณ 400-1,000 บาทต่อวัน

ชาวบ้านที่ต้องใช้น้ำทุกคนจะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยเสียค่าสมัครเป็นสมาชิกในการจดทะเบียนคนละ 50 บาท และถือหุ้นคนละ 50 บาท/หุ้น โดยมีสหกรณ์อำเภอเป็นที่เลี้ยงคอยดูแลผลประโยชน์ให้ ชาวบ้านสามารถใช้น้ำโดยขอรับบริการจากสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า ค่าบริการชั่วโมงละ 55 บาท

การทำนาจะทำในฤดูฝนนอกจากทำนาทำสวนและเลี้ยงปลาแล้ว ชาวบ้านบางส่วนยังเลี้ยงวัว ควาย ซึ่งทั้งหมดหมู่บ้านจะมีประมาณ 400+ ตัว กระจายตามบ้านมีครอบครัวละประมาณ 8-10 ตัว ทั้งหมด 50 ครอบครัว การเลี้ยงสัตว์นี้จะเลี้ยงไว้ตัดขุนบ้าน

นอกจากนั้นยังเลี้ยงหมูตามวังสี่ มีทั้งสิ้น 4 ไร่อยู่ที่ท้ายหมู่บ้านซึ่งมีทั้งหมด 3 คอก ส่วนอีก 1 คอกเลี้ยงนอกชุมชน

พืชผักที่ส่งขายจากการปลูกในหมู่บ้านจะมี พักกาด แตงกวา ถั่วพักยาว คึ้นฉ่าย ต้นหอม ทุเรียน พริก แมงลัก ฯลฯ ซึ่งเป็นประเภทที่ใช้ในการปรุงอาหารประจำวัน โดยมีเนื้อที่ที่ขุดปลูกหมุนเวียนประมาณ 200 ไร่

การค้าขาย ในหมู่บ้านจะมีการเข้าออกระหว่างหมู่บ้านกับตัวจังหวัดวันละหลายเที่ยว เริ่มตั้งแต่เวลาประมาณตี 3 ของทุกคืน

แม่ค้ากลุ่มที่ 1 (แม่ค้าในหมู่บ้านซึ่งมีประมาณ 30 คน) จะตื่นเพื่อเดินทางเอาสินค้าไปขายในตลาดสด หรือเริ่มขายประมาณตี 4-6 ทุ่มเช้าจะกลับเข้าหมู่บ้าน พักผ่อนบ้างเล็กน้อย หลังจากนั้นก็จะเตรียมซื้อผักในสวนของเพื่อนบ้านและนำไปขายวันต่อไป

กลุ่มที่ 2 เริ่มเข้าไปเวลาเที่ยง ถึงบ่ายสาม เข้าเมืองเพื่อไปขายของประมาณ 1 คันรถ บ่ายก็กลับเข้าหมู่บ้าน

กลุ่มที่ 3 เดินทางไปเช้า หรือมรณักเรียนที่ไปเรียนในเมือง เวลาประมาณ 6 ทุ่มเช้า นอกเหนือจากทั้ง 3 กลุ่มที่ไปขายเองแล้ว พบว่าแม่ค้า พ่อค้าในตลาดจะออกมารับของในหมู่บ้านเวลาประมาณ 11.00 น. จนถึง 1 ทุ่มจะมีแม่ค้าซื้อของในหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ผักและปลา จะพบว่าคนในหมู่บ้านจะมีการเข้าออกติดต่อกับตัวเมืองตลอดเวลา

การเจ็บป่วยและการดูแล

เมื่อมีการเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น เป็นไข้ ท้องเสีย ชาวบ้านจะช่วยตนเองจัดการหาซื้อยากินเอง แต่เมื่อเจ็บป่วยมากจนไม่สามารถช่วยตนเองหรือป่วยหลายวันชาวบ้านนิยมไปหาหมอที่โรงพยาบาลขอนแก่น ซึ่งเป็นโรงพยาบาลใหญ่ประจำจังหวัด ไม่ค่อยไปที่สถานีอนามัย เพราะไกลออกไปจากหมู่บ้าน และส่วนใหญ่ชาวบ้านมักเดินทางเข้าจังหวัดบ่อย ๆ อยู่แล้ว การเจ็บป่วยส่วนใหญ่ที่เกิดจากน้ำชาวบ้าน เชื่อว่าทำให้อุณหภูมิร่างกายต่าง ๆ เช่น ไข้ เบื่อๆ ท้องร่วง ไข้หวัด ฯลฯ และไข้เลือดออกจากยุงลาย ดังนั้นเมื่อมีการระบาดของไข้

เลือดออกชาวบ้านจึงให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ จากการสอบถามผู้หมู่บ้านแจ้งว่าจะพบเด็กเป็นไข้เลือดออกทุกปี โดยเฉพาะปี 2534 ซึ่งมีน้ำท่วม หลังน้ำท่วมในฤดูแล้งไข้เลือดออกระบาดมาก เด็กป่วยมาก หลังจากนั้น 2 ปี พบเด็กป่วยไม่มาก อดยไปรักษาที่โรงพยาบาลขอนแก่น การป่วยในปีหลังเจ้าหน้าที่อนามัยไม่ได้รับรายงานสถิติ จากทางอำเภอ แต่ก็ยังคงรณรงค์ป้องกันตลอดมา

การเลี้ยงดูเด็ก

พบว่าแม่ส่วนใหญ่จะมีงานทำตลอดเวลา ดังนั้นการเลี้ยงลูกอยู่กับบ้านในเวลากลางวันจึงมีน้อยมาก เด็กอายุ 0-6 เดือนที่แม่เลี้ยงอยู่กับบ้านมีประมาณ 5 คน โดยที่แม่จะหยุดทำงานอาชีพเพื่ออยู่กับลูก นอกจากนั้นพ่อแม่จะพาเด็กไปทำสวน ทำนาด้วย โดยผูกเปลผ้าขาวม้าไว้ตามเถียงนา หรือตามร่มไม้ ให้ลูกหลับในขณะที่แม่ทำงาน ถ้าผูกเปลตามทุ่งนาจะไม่ใช้ผ้ามุ้งคลุม เหมือนเวลาเลี้ยงในบ้าน เพราะเชื่อว่าอยู่ที่รังลมแรงจะไม่มียุงกัด

ส่วนเด็กที่เดินได้แล้ว จะนอนบนพื้นบ้าน และจุดยักกันยุงให้ ถ้าไปสวนกับแม่เมื่อว่างก็นอนที่เสื่อไม่จุดยักกันยุง

ปัจจุบันมีเด็กเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไปกับพ่อแม่ ส่วนใหญ่พ่อแม่จะนำเด็กไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน ซึ่งอยู่ในบริเวณวัดติดหมู่บ้าน โดยที่พ่อแม่จะจ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่วันละ 2 บาท เด็กจะได้รับอาหารและนมแก้วเหลือง หรือขนมของกินเล่นฟรี โดยความสนับสนุนของมูลนิธิดวงประทีป

ส่วนเด็กวัยเรียนเข้าเรียนที่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน ที่นี้ครูจะสอนให้รู้จักการป้องกันไข้เลือดออก พร้อมทั้งให้เด็กนำทรายอะเบทมาใส่รังน้ำที่บ้านปีละครั้ง

สรุปพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออก ชาวบ้านทราบว่าภาชนะใส่น้ำในครัวเรือนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย การควบคุมจำนวนลูกน้ำยุงลายในครัวเรือนของตน เป็นการป้องกันไม่ให้บุตรหลานป่วยเป็นไข้เลือดออก และจำเป็นที่ครัวเรือนอื่นต้องทำด้วย เพราะยุงบินมาได้ แต่ไม่กล้าบอกเพราะต่างคนต่างอยู่ ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อทรายอะเบท เพราะใช้แล้วไม่มีลูกน้ำในร่องน้ำดื่มและร่องน้ำใช้ ตอนแรกที่ใช้รังเกียจว่าน้ำมีกลิ่นบ้าง แต่ปัจจุบันนี้เคยชินแล้ว

การปิดฝาร่องน้ำตมั้น ชาวบ้านให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ป้องกันน้ำท่วม และ
 เศษของตกลงไปในร่อง ทำให้น้ำสกปรก มากกว่าการป้องกันน้ำให้ขุ่นหายไปทาง
 ส่วนการที่ไม่ปิดฝาร่องน้ำขึ้น ชาวบ้านคิดว่าทั้งหมดทุกวัน คำว่า "หมด" ของชาวบ้านคือ
 เหลือน้ำติดกันร่องประมาณ 3 นิ้ว ชาวบ้านใช้น้ำบาดาลโดยเรียกน้ำมาใส่ร่องให้เต็มในตอน
 เช้าและตอนเย็น ดังนั้นตอนกลางคืนน้ำจะเต็มร่องอยู่เสมอ กลางวันน้ำจะพร่องไปบ้าง
 ชาวบ้านคิดว่าถ้าเปิดฝาร่องน้ำขึ้นนาน มีขี้มาวางไข่ได้บ้างแต่ไม่มาก และเหตุผล
 สำคัญที่ไม่ปิดฝาร่องคือ ไม่สะดวก

ลักษณะบ้านเรือนเป็นทั้งแบบชั้นเดียว 2 ชั้น และบ้านชั้นเดียวก่อด้วย
 ซีเมนต์บล็อก ผนังที่อยู่มักจะนั่งอยู่บริเวณใต้ถุนบ้าน ถ้าเป็นบ้านไม้สองชั้นจะอยู่ชั้น
 ล่างซึ่งเปิดหน้าต่างบางบานเท่านั้น เด็กก่อนวัยเรียนจะดูรายการโทรทัศน์ที่เป็นรายการ
 การ์ตูน หลังจากนั้นจะออกมาเล่นนอกบ้านกับเพื่อนที่เป็นเด็กด้วยกัน แต่เด็กวัยเรียนจะ
 ดูรายการโทรทัศน์เป็นเวลานานมากกว่าและมักจะนั่งในบ้านที่ค่อนข้างมืด

ในประเด็นเรื่องการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพนั้น ชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าว
 สารทางสุขภาพจากหอกระจายข่าว วิทยุซึ่งมีอยู่ทุกครัวเรือน และเครื่องรับโทรทัศน์ซึ่งมีอยู่
 บางครัวเรือน ส่วนมากชาวบ้านชอบดูข่าว ละคร และภาพยนตร์ เคยได้ยินและชมการให้
 ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ คิดว่าดีและเข้าใจได้ง่าย ชาวบ้านคิดว่าในปัจจุบันนี้ตนเข้าใจ
 เรื่องโรคเอดส์ได้ดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก คิดว่าโรคเอดส์สำคัญ จึงแพร่ภาพทางโทรทัศน์บ่อย
 ครั้งกว่าไข้เลือดออก ซึ่งแทบจะไม่เคยได้เห็น

บทบาทขององค์กรและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในชุมชน

องค์กรในหมู่บ้านเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออก
 คือกรรมการหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้านทุกคนให้ความร่วมมือทำกิจกรรมดีในระดับหนึ่ง เนื่อง
 จากต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ และคิดว่าการควบคุมลูกน้ำยุงลายเป็นหน้าที่ของทุกครัวเรือน
 รับผิดชอบแล้ว งานในหน้าที่ของกรรมการหมู่บ้าน คือการปกครอง การรักษาความสงบภายใน
 หมู่บ้านและการพัฒนาถนน แต่ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาเกิดไข้เลือดออกระบาดในหมู่บ้าน
 จึงต้องมีภาระมากขึ้น ปีที่เกิดการระบาดกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่สถานี
 อนามัยเพื่อขอให้ช่วยกันเคมีน้ำ ในปีก่อนฝนตก ไม่มีการควบคุมลูกน้ำยุงลายเพราะคิด

ว่าคงไม่มีการระบาดแล้ว กรรมการหมู่บ้านเข้าใจว่ายุ่งลายวางไข่ได้ในภาชนะบรรจุน้ำใช้ และน้ำดื่มในครัวเรือน เศษภาชนะที่ไม่ได้ใช้แล้ว ตามหม้อและน้ำที่ขังในหลุมบ่อและ เศษกระป๋องตามถนนหนทาง

กิจกรรมเพื่อป้องกัน และควบคุมไข่เลือดออกของกรรมการหมู่บ้านที่ผ่านมา คือ ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวให้ครัวเรือนปิดตุ่มน้ำ คำว่า ไข่ทะเลหรือภาชนะที่ไม่ได้ใช้ และบางครั้งจะชักชวนให้ครัวเรือนทำความสะอาดบ้านของตนเอง การประกาศจะทำวันละ 2 ครั้ง เวลาเช้าและเวลาเย็น ในบางครั้งเดินชักชวนด้วยตนเอง เมื่อได้รับทรายอะเบท จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กรรมการหมู่บ้านเป็นผู้เติมในภาชนะบรรจุน้ำเอง 1 ข้อนแกงปูนในร่องแดงขนาดใหญ่ และ 3/4 ข้อนแกงในร่องมังกร เพราะเรียนรู้จาก ประสบการณ์ปีก่อน ๆ กรรมการหมู่บ้านเข้าใจว่าลูกน้ำยุ่งลายมีลำตัวยาวกว่าลูกน้ำยุ่ง ร้ายคาญ และมีลายขวางตามลำตัว เวลาสำรวจจะข้มองด้วยตาเปล่าในเวลากลางวัน กิจกรรมเหล่านี้ทำเฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบหมู่บ้านเหล่านกขุ่ม คือ เจ้าหน้าที่ประจำที่สถานีอนามัยตำบลหนองหญ้าแพรก ก่อนการระบาดหรือก่อนฤดูฝนเจ้าหน้าที่เข้ามาบ้าง เป็นครั้งคราว ในฤดูฝนนี้ เข้ามาบ้าง เป็นครั้งคราว ในปีก่อน ๆ ช่วงเกิดการระบาดเจ้าหน้าที่เข้ามาหมู่บ้านทุกวัน อดตรวจเยี่ยมอาการเด็กที่ป่วย ชักชวนให้ครัวเรือนทำความสะอาดห้องร้อง ส้วม งดกินบ้าน คำว่าภาชนะที่ไม่ได้ใช้แล้ว ให้ความรู้แก่กรรมการหมู่บ้านและให้กรรมการหมู่บ้านเป็นผู้กระจายข่าวอีกต่อหนึ่งทางหอกระจายข่าว ประมาณเดือนพฤศจิกายน 2534 ได้นำวิธีการป้องกันยุ่งวางไข่มาใช้ในหมู่บ้าน คือ ใช้ผ้าตาข่ายพลาสติกคลุมปากร่องก่อนปิดฝา และเกิดโรคไข้เลือดออกระบาดในเดือนมกราคม 2535 ก่อนหน้านั้นเกิดน้ำท่วม เจ้าหน้าที่เข้าใจว่าคงมีผู้ป่วยที่มีอาการไม่ชัดเจนอยู่แล้ว พอต้นน้ำลดจึงทำหิม้แหล่งเพาะพันธุ์ยุ่ง ลายมากขึ้น จึงเกิดโรคระบาดขึ้น

เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเข้ามาพบเดิมที่ชายุง ในช่วงโรคระบาด แต่ไม่ได้ผล เพราะยุ่งยังมีจำนวนมากเหมือนเดิม เจ้าหน้าที่ยังได้ประชาสัมพันธ์ให้ครัวเรือนควบคุมยุ่งลายโดยทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุ่งและปิดฝาร่อง อดใช้ชักรยนต์ตัดเครื่อง ขยายเสียงตระเวนไปทั่วหมู่บ้าน ใช้เวลาทำกิจกรรมเหล่านี้ประมาณ 1 ชั่วโมง และเข้า

มาในหมู่บ้านตลอดทั้งปี 2-3 เดือน/ครั้ง สาธารณสุขอำเภอมักจะกำชับให้กรรมการหมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์ เรื่องนี้ทางหอกระจายข่าวบ่อย ๆ

สำหรับการมอบหมายให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการควบคุมจำนวนลูกน้ำยุงลายนั้น เจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัยตำบล เป็นผู้เข้าไปในโรงเรียนแจกทรายอะเบทให้เด็กเพื่อนำกลับไปใช้ที่ครัวเรือนของตน และมีแบบฟอร์มให้นักเรียนสำรวจลูกน้ำยุงลายในภาชนะบรรจุ น้ำในครัวเรือนด้วย ปัญหาที่เจ้าหน้าที่พบในการทำงาน คือ ความร่วมมือของประชาชนในการใช้ผ้าตาข่ายพลาสติก เพราะไม่ได้รับการยอมรับในตอนแรก ๆ ครัวเรือนมักปฏิเสธว่าไม่มีเงินซื้อ แต่ในระยะหลังไม่ค่อยพบการปฏิเสธ อาจเป็นเพราะว่าครัวเรือนประจักษ์ด้วยตนเองแล้วว่าได้ผลดี